

מהדורת 'קדן טללי ברכה'

שנה י' (תשפ"ו)

אוצר פניני גאוני הדורות והחסידות

• מקיץ •

מאמרים נבחרים משכיות חמדה, שווים לכל נפש
מכוונים ומדוממים בכתבם וכלשונם מתוך הספרים הקדושים

זהר המבאר

הכתר והכבוד

בהוצאת ישיבת "אביר יעקב"
מוסדות "אור מאיר ושמחה" נהריה
ע"ש כ"ק אדמו"ר רבי מאיר אביחצירא זע"א

יד | הדרך הצדיקים להשפיע
שפע פרנסה לישראל
מילתא חדת"א

יב | המעטפה השנייה
ניצוץ אורה חסדי לפרשת השבוע
ספיר ויהלום

יא | בזאת חנוכה אפשר
לזכות לגמר חתימה טובה
אוצר פניני החסידות

העלונים: ספיר ויהלום • מילתא חדתא • ובחרת בחיים • אביר יעקב • מכתלי בית הרץ • שו"ת בהלכה • בעל העקידה

מרגניתא דבי רבנן | ויאמר אלקים יהי אור' הכונה על שבת חנכה 1.
 תפארת שלמה | עליה ותקון אף לנשמות נדחות 1.
 נר ישראל | כל יהודי פועל ביום זה מה שצדיקים פועלים בר"ה ויוה"כ 1.
 תשואות חן | 'זאת' חנכה - זה הוא עקר החנכה 1.
 שפת אמת | כולל את כל הימים 1.
 פרי צדיק | ביום השמיני נחקקת בלב כל אחד ממשאל הקדשה עד שנתן להורות עליה באצבע 1.
 בית אהרן | בחינת שמיני עצרת 1.
 מגן אברהם | כתיבה וחימה לטובה 1.
 תורת אמת | כולל קדשת כל השמונה ימים והוא כנגד הכרית 1.
 בני יששכר | מסגל לפקידת עקרות 1.
 פלא יועץ | זאת חנכה מסגל לפרנסה 1.
 בית אהרן | 'הדרן עלף מסכת חנכה והדרן עלף' | 'מהדרין' לשון הדר והתורה 1.
 פרת יוסף | חלום הראשון לא היה בו ממש כיון שלא בא מהרהורי הלב 1.
 אוצר המכתבים | שני חלומותיו של פרעה היו על ידי מלאך 2.
 אמרי שפר | יוסף פשט לפרעה את ספקו 2.
 מים יחזקאל | חלומות פרעה באו על ידי מיכאל וגבריאל 2.
 פה קדוש | חלום פרעה בראש השנה 2.
 בן אברהם | הנחת צורות המעות של שאר האחים בשולי השקים 2.
 מושבות משה | פסקו של יוסף כשיטת השבטים שדיון ישראל חל עליהם 2.
 ויאמר שאל | בטול היצר הרע בלח התורה 2.
 מזבח אליהו | נס התרחבות הפך ביום הראשון 2.
 כבוד יום טוב | רמז תבת 'חנכה' על שעור השמן של שמונת הימים 2.
 היון צדק | שיר השמן ביום הראשון 2.
 מעשי צדיקים י.
 ספיר ויהלום | הארה חסידית מן הפרשה יב.

דבר חיים | בזאת חנכה אפשר לזכות לגמר חתימה טובה א
 באר משה | ויהי מקץ 'שנתיים' ר"ת ש'מאל נ"ר ת'דליק י'מין מ'זוזה א
 בית יעקב | התגלות יוסף אל אחיו וגם חנכה - ישועה אחר שאפסו כל הצפיות א
 בית ישראל | בימי הטובה על האדם לזכר שלא יבואו ימי הרעה ב
 אמרי נעם | אחי יוסף יצאו ממאסרם ביום זאת חנכה ב
 בת עין | הדקדוק בלשון הפסוק ב
 לקוטי הלכות | חלום שבע הפרות רמז לתאנות הממון ג
 נעם אלימלך | רמז לענון זהירות ממדת הקמצנות ג
 קדשת לוי | יוסף היה משבר את עם הארץ כדי שיהיו עם ה' ג
 שפתי צדיק | אבינו בעל הרחמים תפץ מאד להטיב, אף כאשר ההסתר טוב לנו מעביר על מדותיו ומסתיר פניו ג
 מחשף הלבן | תחבולות יצר הרע להחטיא את האדם ד
 לקוטי שיחות | יוסף רצה שכאשר יתודע אל אחיו יאמינו לו, לכן עשה דברים שעל דם יתברר לאחר מכן שכל מעשיו היו לרמז להם שהוא יוסף ומתנהג עמם ד
 תורת אבות | כל ירידת האדם לעולם היא לשבר תאנות האכילה ה
 אוהב ישראל | השי"ת מסייע לאדם להתעלות ה
 שפת אמת | ע"י התחזקות בתורה ומצוות מתבטל היצר הרע ממילא ה
 באר משה | עבודת ה' לשמה ה
 תפארת שלמה | עקר שמירת הבית בשמירת העינים ה
 בת עין | ענוה בשעת קיום המצוות ה
 תפארת שלמה | ע"י התקרבות לצדיקים זוכים לתשובה שלמה ה
 בת עין | על האדם להתפלל על גשמיית ועל רוחניות ה
 תפארת שלמה | חזק בלמוד תורה ה
 אמרי פנחס | תענוג משיח ה
 חשבה לטובה | התגלות אלקים גדולה ה

בס"ד

קו מענה הלכה
02-803-9999
 או במייל: rav@abiryaakov.com

קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

מחברים
 הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישראל

**מתחילים
את היום!**

להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

ישראל למייל האישי

נושאים בפרשת מקץ

שיבות פרשת מקץ לחנכה

דבר חיים

רבי חיים מרדכי מנדבורנא זיע"א

בזאת חנכה אפשר לזכות לגמרת חתימה טובה

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמד על היאר (מא א). הנה כבוד קדשת זקני הקדוש הרבי רבי מרדכי זיע"א פרש הכתוב בפרשת וישלח ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית וגו' (בראשית לג יז), אשר יעקב אבינו עליו השלום המשיך את זמן החתימה טובה מראש השנה ויום הכפורים עד לסוכות, דהיינו ליום הושענא רבה, ויבן, אחר זאת הבין אשר לו בית, שגם יום זאת חנכה שמשלימין הדלקת הל"ו גרות דחנכה גם הוא זמן להמשיך את גמר החתימה טובה עד אליו, ודברי פי חכם חן.

היוצא לנו מדבריו, אשר גם זמן התשובה נמשך ומגיע עד ימי החנכה ומי שנתרשל במלאכתו ואחר עד כה, עדין יש ספק בידו לתקן ולשוב אל בוראו ועל ידי זה להיטיב לעצמו את החתימה וכו'.

באור ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמד על היאר על פי הנ"ל

ובזה נבוא בעזרת השם יתברך לבאר מאמר הכתוב דנן. ויהי לשון צער (מגילה י), מקץ שנתים ימים, כאשר האדם מתעכב מלעשות תשובה בימי הרחמים והסליחות עד עבר כל הימים הנוראים ראש השנה ויום הכפורים והושענא רבה, וממתין עד ימי החנכה אשר הם סוף זמן התשובה, אשר אז כבר נזקף לחשבוננו שנתים ימים, הן שנה שעברה והן השנה הזאת אשר כבר חלף ממנה רביע, וראוי להצטער על שנתאחר כל כך לשוב ליוצרו.

אמנם אף על פי כן לא הפסיד לגמרי, ועדין היכלת בידו לטהר את עצמו עתה מחלאת העונות בגדל קדשת ימי החנכה. וזה אמרו ופרעה - לשון גלוי, כמו שפרש רש"י על הפסוק כי פרע הוא כי פרעה אהרן (שמות לב כה), ורצונו לומר שנתגלה מן השמים, אשר חלם, שייכול עדין להחלים ולרפא נגעי נפשו ושברי לבבו, אימתי, והנה עמד על היאר, והיאור אתון אור י-ה, רמז לאור הגנוז המתגלה ביומין דחנכה, אשר אז הוא זמן תשובה ואפשר עדין לשוב בו ולהיטיב החתימה:

באר משה

רבי משה אליקים בריעה מוה"ר זיע"א

ויהי מקץ שנתים ר"ת ש'מאל ג'ר

ת'דליק ל'מין מ'זוזה

ואיתא בגמרא רמז להדלקת גר חנכה בשמאל הפתח לצד שכנגד המזוזה, מזה הפסוק, ויהי מקץ שנתים ראשי תבות ש'מאל ג'ר ת'דליק ל'מין מ'זוזה. וכבר פרשנו בו במקום אחר (עיי' בדעת משה דרושים לחנוכה), אמנם יש עוד לאלהי מלין וכו'.

'ימין' - רוחניות ועבודת הבורא, 'שמאל' - חמירות

דהנה ידוע דיש יד ימין ויד שמאל. והימין שהיא מרמז להקדשה, שהיא הנשמה הקדושה, בודאי רוצה בכל נפשה ומאדה לעבד השם יתברך ברוך הוא. אף ששאר שבעה מעבב, שהוא החמירות שבא מצד שמאל.

עבודת האדם להאיר ולהעלות לקדשה

אף את עניני 'שמאל'

והעקר לעבד על זה בכל נפשו ומאדו, לתקן ולהאיר כל החמירות שלו, שגם צד השמאל יתעלה ויתלהב אל הקדשה. דהיינו בעשותו כל מעשיו וכל עניני ארציות שלו בגדל ההתקשרות ודבקות, ולשמו יתברך בלבד. וכמאמר רז"ל (ברכות נד.) בכל לבבך בשני צריך, שגם חלק הרע שבקרבך והיצר הרע, יסכים גם כן לעבודתו יתברך.

הרמז ב'שמאל גר תדליק'

וזהו הרמז בתבת שנתים, ש'מאל ג'ר ת'דליק, שגם בחינת השמאל. ג'ר נוטריקון נ'פ'ש ר'וח. תדליק, בגדל ההתלהבות אל הקדשה. דהיינו למשל כשיתלהב לבו חס ושלום לדבר עברה, יאמר בלבבו הלא טוב לי שיתלהב לבי לעבודתו יתברך. או כשיבוא איתו יראה חיצונית חס ושלום, יחשב בלבבו טוב לי שאינא מהבורא יתברך שמו, וכן בשאר המדות.

רמזים נפלאים ב'ימין מזוזה'

וזהו 'שמאל גר תדליק' פנ"ל. כי הימין מזוזה, מלשון הזזה והעמקה, דהיינו שהימין וצד הקדשה, ממילא מוכן ומזמן הוא לזוז אליך ולקרב אצריך, כשתעבד ותתקן לצד השמאל להפכו אל הקדשה.

או שתבת 'ימין' מרמז להבורא יתברך

שמו, שהוא שרש הקדשה הבאה מצד הימין. ועל דרך הכתוב שובו אלי ואשובה אליכם (מלאכי ג ז), שהבורא יתברך שמו מבקש האתערותא מאתנו, והוא בודאי משתוקק ומתאנה כביכול להתקרב אלינו, אף שאנו נתחיל קצת באפס מה לזכר ולקדש עצמנו מחמירות ונגשמיות, ואז השם יתברך ברוך הוא יושיענו ויגמר בעדנו לטובה.

וזהו 'שמאל גר תדליק', שהעקר שתתקן הנפש והרוח בצד שמאל, שיתעלה אל הקדשה. ואז ממילא 'ימין', שהוא השם יתברך ברוך הוא שנקרא בבחינת ימין פנ"ל. 'מזוזה', זוזו ויתקרב אליך בגדל החבה והאהבה והאחווה והרעות, לעזר לך ולהושיעך ולגמר בעדך לטובה:

בית יעקב

רבי יעקב מאיר ביצה זיע"א

התגלות יוסף אל אחיו ונס חנכה - ישועה אחר שאפסו כל הצפיות

לכן קורין תמיד פרשת מקץ בימי החנכה, ששניהם רומזין לענין אחד, כמו שבפרשה הקודמת נדמה שיוסף הצדיק נעלם ונאבד חס ושלום לגמרי ואפסו כל התקשרות וכל החבורים, עד שפאשר באו אל יעקב אביהם והודיעו לו שיוסף איננו ולא קבל עליו תנחומין, אזי נפלו בעיניהם, ובכל פעולה שעשו נדמה להם שאין בה שום חבור ואין בה חיי עולם, עד שהעיר יהודה וצעק להשם יתברך ובקע כל ההסתרה, והאיר בעולם שעוד יוסף חי ונתדע אל אחיו.

וכן בגם חנכה היה נדמה שאפסו כל השמנים, וזהו רומז על אור הדעת, שהוא בחינת יוסף הצדיק, עד שהאיר להם השם יתברך שלא יהיה כזאת בעולם שייכלו כל השמנים אור הדעת מישראל, ומצאו פה שמן שהיה חתום בחותמו של כהן גדול, וזהו ראיה שהשם יתברך שומר ישראל שלא יאבד מאתם אור הדעת לעולם.

לכן קורין לעולם פרשה זו בימי חנכה, מפני שמתנחשין לענין אחד, ועל ידי שישראל קורין הפרשה למטה מעוררים למעלה שגם השם יתברך עוסק בזה הענין:

בית ישראל

רבי ישראל מגור זיע"א

בימי הטובה על האדם לזכר שלא יבואו ימי הרעה

חלום פרעה שבע שני שבע ושבע שני רעב, הרמז על ימי הטובה באדם לזכר שיכלו לבוא ימי רעה, כדאיתא בספרים 'יום טוב היה בטוב ויום רעה ראה' (קהלת ז יד) לראות בימים הטובים שיכולים לבוא ימי רעה, ואז יש עצה לראות שלא יבואו, וכן פרשו 'זכר את בוראך בימי בחורתיך עד אשר לא יבאו' (שם יב א) לזכר כדי שלא יבואו הימים שאין בהם חפץ.

לטכס עצות כיצד לא להניח את היצר בלב האדם

ואיתא בשפת אמת (תרמ"ב ד"ה במדרש), רמז לשבע פרות, על פי דאיתא בגמרא (סוכה נב:) יצר הרע מתחלה דומה להלך ואחר כך לאורח ואחר כך נעשה בעל הבית, וזה מקדם 'עלות' ו'תאכלנה' ואחר כך 'ותבלענה', לראות עצות שלא להניח את היצר אצלו.

וכן הגיד פבוד קדשת אבי אדוני ז"ל על 'ולא נודע' (מא כא), וכן 'ונשפח

כל השבע' (שם פסוק ל), אם הוא רעב מה נפקא מנה שהיה מקדם שבע, רק גם כן עצה לראות בימי השבע שלא יבואו ימי הרעב.

חנכה ושבת זמן לקביעות זכירת הבורא באדם

ואיתא בשם החדושי הרי"ם ז"ל 'וזכר את בוראך בימי בחורתיך' הרמז על הימים הטובים שאומרים אתה בחרתנו, ואיתא 'קבעום ונעשאוים יום טוב כו', חנכה גם כן נקרא יום טוב, וגם כן הזמן לזכר את בוראו, והם רצו להשפיקם מתורתך, וכעת זמן זכירה, וכן השבת יום זכירה 'זכור את יום השבת' (שמות כ ח), מסייע לזה לזכר את בוראו, ועל ידי זה יכולים לראות שלא יבואו הימים אשר אין בהם חפץ (א"י) [אשר] חשק ורצון לעבודות השם.

קביעת על מלכות שמים בלב

ואיתא 'קבעום ונעשאוים יום טוב', דבר שבקביעות לא במהרה יכולים לבטל את זאת, ועל האדם באלו הימים שבת וחנכה לקבע בלבו על מלכות שמים (תשי"ח):

אמרי נעים

רבי מאיר מדו"קוב זיע"א

אחי יוסף יצאו ממאסרם ביום זאת חנכה

יקרתו הגיעני, מה שהקשה על דברתי בספר אמרי נעים למרן אבינו זצ"ל חלק שני במאמרי לזאת חנכה (אות א), וכתבתי שם אשר אחי יוסף באו אל יוסף ביום חמישי לחנכה, ועל זה בניתו בנין אשר אחר שהיו במשמר ג' ימים יצאו בזאת חנכה, וזו שאמר להם 'זאת' עשו (בראשית מב יח). ועל זה שאל פבודו אם ראיתי זאת באיזה ספר.

וכנדאי סמכתי עצמי על מה שאיתא בכתבי מרן אבינו זצ"ל (שבת חנוכה ב) וכתבו שגור המחברים רמז בקרא 'וטבת טבח וזבח' (בראשית מג טז) שיש בהם אתון 'חנכה', ונשאר מספר ל"ו הנרמז על ל"ו גרות של חנכה (תשובה מבן המחבר רבי יהושע מדו"קוב זיע"א):

פרשת מקץ

הרמז לה"ל ב'ריגלא דתרמודאי' **וזהו** עד שתכלה רגל מן השוק, מהו רגל, ריגלא דתרמודאי (שבת כא:). פרוש, 'רגל' הוא מלשון רגילות, 'תרמודאי' הוא לשון תרדמה בחינת שנה, והינו עד שתכלה בחינת שנה הנעשה על ידי מה שסבורים שהעולם מתנהג על ידי רגל, הינו רגילות בחינת דרך השבע.

בחינת 'נים ולא נים' שאף שנופל לתאווה ומחשבה רעה מעורר עצמו מיד

הגם שאי אפשר להיות בבחינת חיים ממש, הינו לבא לבחינת הודפכות החמירות מכל וכל, ולשבר כל המדות רעות ותאוות רעות, ולמאס בעולם הגשמי שהוא בחינת שנה ממש, אף על פי כן צריך להיות זהיר ונרז ביותר שלא להיות משקע חס ושלום בשום מדה רעה או תאוה רעה, רק בבחינת נים ולא נים (פסחים קכ:), הינו תכף שנפל במחשבתו המדה רעה או תאוה רעה אזי צריך להזכיר את עצמו, ולרחות אותה, ולעורר את עצמו מתרדמת השנה, ולרחק אותה מכל וכל.

הטבע, אזי נותן כח בסטרא אחרא וחס ושלום משפיל כח וכו', ונקרא בחינת שנה.

הרמז בפסוק 'ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם'

והנה יוסף מחמת שהיה תולה בטחונו באדם, והיה חושב שהעולם מתנהג על פי הטבע, ותלה הישועה בפרעה, והיה אז בחינת שנה, ונתן כח בסטרא אחרא חס ושלום, ומחמת זה נמנע הישועה ממנו ולא היתה יכולה לבא.

לפיכך ויהי מקץ שנתים ימים, כשקץ משנתו הינו מבחינת שנה וכו' לבחינת חיים, והבין בדעתו שהכל הוא בהשגחה פרטית ולמעלה מן הטבע, נתרומם ונתעלה הסטרא דקדשה ונשפל ונכנע הסטרא אחרא.

וזהו ופרעה הוא הסטרא אחרא, חלם רצה לומר שפרעה הינו הסטרא אחרא נעשה בחינות שנה, ותכף התחילה לצמח הישועה ליוסף מסטרא דקדשה, כמו שכתוב והנה עמד על היאר.

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמד על היאר (מא א)

בת עין

רבי אברהם דב מאברוקט זיע"א

הדקדוק בלשון הפסוק

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם וגו'. והקשה האור החיים שהיה צריך להתחיל ספור המעשה מויתחלם.

כשמשפיל הסטרא אחרא מתעלה הסטרא דקדשה וזה נקרא חיים

ונראה לי על דרך זה, דהנה זה לעמת זה עשה אלקים' (קהלת ז יד), וכשאדם משפיל ומכניע את הסטרא אחרא עד גמירא, ומשבר כל המדות רעות ותאוות רעות, ומאמין שהכל ביד ה' ולמעלה מן הטבע, אזי נתרומם ונתעלה סטרא דקדשה.

ובחינה זו נקראת בחינת חיים, שהוא עקר החיים להדבק בפי חיים, ולהאמין שהכל הוא בהשגחה פרטית ולמעלה מן הטבע. אבל כשאדם חושב חס ושלום בדעתו שהכל מתנהג על פי

הארץ, לו נתן הממשלה גם בעולם הזה, מה שאין פן ברשעים שרוצים להמעיט טובות מ'ישראל', ועינם צרה בטובת ישראל, יוסר מהם הממשלה:

וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת אָחָיו וַיִּכְרַם וַיַּתְנַכֵּר אֲלֵיהֶם וַיַּדְבֵּר אִתָּם קְשׁוֹת (מב ז)

שפתי צדיק

רבי פנחס מנחם מפילץ זיע"א

אבינו בעל הרחמים חפץ מאד להטיב, אך כאשר ההסתר טוב לנו מעביר על מדותיו ומסתיר פניו

וַיַּתְנַכֵּר אֲלֵיהֶם וגו' קשות. הגם שאחר כך אמר כמה פעמים 'למחיה שלחני וגו' לפליטה גדולה' (מה ה-י), אשר כל המלוכה שלו היה לצרפם. ובלי זה, צדיק יסוד עולם כשזכה לאורחים יקרים כשכטי ישורון, רצה בכל נפשו לקרבם ולהנותם בכל עו.

מכל מקום וצן שידע גדל התועלת עבורם כמה שמתנכר להם ומכביר לבם, שעל ידי זה הודו 'אשמים אנחנו' וכל התורה, התאפק בכל עו לעבר על מדותיו ולצערם בכל אפשרות.

כן מתנהג עמנו אבינו בעל הרחמים ממש בדרך זה, שהוא רב חסד חפץ מאד להטיב, אך שרואה שטובתנו היא ההסתר פנים, מעביר על מדותיו, שזה לטובה רבה.

באור נפלא במאמר המדרש שיעקב אבינו לא הסכים לעלות בסלם

ובזה מלשון מאמר חז"ל במדרש (ויק"ר כט ב) שאמר הקדוש ברוך הוא ליעקב אבינו עליו השלום 'אף אתה עלה וכו'', אמר ליה 'אם אתה עולה אין אתה יורד', לא האמין ולא עלה. וקשה להבין איך שיך חס ושלום שלא האמין, ועין בפרוש עץ יוסף שפרש הואיל ולא האמנת ולא בטחת בחדס כו', וקשה לומר ככה על בחיר שבאבות.

אבל נראה הפרוש להפוך, שהקשה לו, אם לא ירד איך יקו ישראל מעון, והפרוש 'לא האמין' כמו 'ולא האמין סיחון' (שופטים יא כ), שלא הוטב בעיני הצדיק שיהיה לנו תמיד טובות עולם הזה, לכך לא מצינו שיהיה שום הקפדה מהשם יתברך עליו [עין הלשון במדרש רבה סדר אמור פרשה כט ב], שבוחן לבבות ידע בנותו לטובה כנ"ל.

כפולה מארץ ישראל כמו שפתיב לענין מעשר שהוא צדקה 'ובחננוי נא בזאת וכו' והריקתי לכם וכו' עד בלי די' (מלאכי ג ח), הינו בחינת שפע כפולה שהוא תקון תאות ממון וכו"ל (ברכת המזון ומים אחרונים ה"ד):

ותעש הארץ בשבע שני השבע לקמצים

(מא מז)

נעם אלימלך

רבי אלימלך מליז'נסק זיע"א

רמז לענין זהירות ממדת הקמצנות

ותעש הארץ לקמצים, רמז שצריך האדם להזהר מאד ממדות קמצנות וכילית, כמו דאיתא בספר הישר לרבנו תם (השער השישי): אם יהיה אדם כילי, הינו קמצן, אין זאת המדה הרעה לבדה בו, רק אחרת מלבד אלה וזאת עלתה על כלנה, וסוף דבריו: על פן אי אפשר לפילי להיות עובד ה', עין שם דבריו המתוקים האמתים בארץ.

וזהו ותעש הארץ כו', דהינו יוסף היה מתקן את הארץ **בשבע שני שבע** את מדות הקמצנות שבהם, וזהו לקמצים, פי אין לה אדם נמלט ממדה זאת, אם לא פלו יש בו מקצתו, ויש אשר בהם אפס קצת קצתו דבר מהקמצנות, וצריך האדם להסיר עצמו ממדה זאת:

ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה (מב ו)

קדשת לוי

רבי לוי יצחק מבדיתשוב זיע"א

יוסף היה משבר את עם הארץ כדי שיהיו עם ה'

הענין, פי יש עם ה' ועם הארץ, עם ה' אלו הצדיקים, ועם הארץ אלו המדבקים לארץ, וצריך לשבר אותם. וזהו הרמז ויוסף הוא השליט המשביר, שמשביר אלו האנשים אשר הם צריכים עליות להעלות אותם ולקרות עם ה'. וזהו 'המשביר' לשון שבר, לעם הארץ לקרא עם ה':

הצדיק שרוצה להוסיף טובות לעם ישראל לו הממשלה גם בעולם הזה

או יאמר 'ויוסף הוא השליט הוא המשביר', רצה לומר ויוסף הצדיק שרוצה להוסיף על ישראל רב טוב, זה הוא השליט על

ובחינה זו נקרא רגל, שרג"ל בגימטריא זכו"ר (עץ חיים שער הכללים פ"א), ולכך הקשה הגמרא מאי רגל, ריגלא דתרמודאי. הינו שתכלה זו הרגל שאינה יכולה אז לעורר את עצמה מבחינת שנה להיות בבחינת זכירה קדם שיבא לידו התאנה רעה, ועל כל פנים בעת שפא לידו התאנה רעה יהיה בבחינת נים ולא נים, לעורר את עצמו תפך מתרדמת הזמן, ולא להשפיע חס ושלום על ידי בחינת השנה. יהי רצון שנוקה לזה, אמן, פן יהי רצון:

והנה מן היאור עלת שבע פרות בריאות בשור ויפת תאר וגו' ותאכלנה הפרות הרקות והרעות את שבע הפרות הראשנות הבריאות ותבאנה אל קרבנה ולא נודע כי באו אל קרבנה וגו' (מא יח-כא)

לקוטי הלכות

רבי נתן מברסלב זיע"א

חלום שבע הפרות רמז לתאות הממון

יאור מצרים הוא גילוס שהיה פרעה עושה אותו עבודה זרה, הינו תאות ממון שהוא עבודה זרה שאומר 'כחי ועצם ידי עשה לי החיל הזה' כמו פרעה שעשה הגילוס לאלהי.

כי הגילוס היה עולה ומשקה את כל ארץ מצרים וכל טוב מצרים מהגילוס והיה פרעה עושה אותו עבודה זרה, פי לא היה מאמין שכל הברכה והעשירות הכל רק מה' יתברך, רק עשה הגילוס לעבודה זרה.

וזה בחינת העבודה זרה של תאות ממון. שהממון הוא עבודה זרה אצלו כאלו כחו ועצם ידו עשה לו החיל הזה חס ושלום.

וזהו והנה מן היאור עלת שבע פרות טובות ושבע פרות רעות וכלעו פרות הרעות את הטובות. שהוא רמז שהרע, דהינו תאות ממון שהוא בחינת שבע שני הרעב, בולע את כל העשירות שלו בבחינת ותבאנה אל קרבנה ולא נודע כי באו אל קרבנה, פי כל מה שיש לו יותר יש לו דאגות יותר כאלו הוא עני ממש וכו' כנ"ל.

תקון תאות הממון על ידי נתינת צדקה

וכל זה אי אפשר לתקן אלא על ידי יוסף בחינת הצדיק האמת שהוא נותן עצה להרבות בצדקה, שעל ידי זה מתקנין תאות ממון וזוכין להמשיך שפע

מענה הרבי רבי בונם מפרשיסקא זיע"א
לאדם המענה ביסורים

כשהגיעו ימי הזקנה מתחרט שלא שב
קדם

וטבח טבח והכו (מג טז)

לקוטי שיחות

רבי מנחם מענדל מליובאוויטש זיע"א

יוסף רצה שכאשר יתודע אל אחיו
יאמינו לו, לכן עשה דברים שעל ידם
יתברר לאחר מכן שכל מעשיו היו
לרמוז להם שהוא יוסף ומתנהג עמם
כאח

בהנהגת יוסף עם אחיו, מצינו דברים הפכיים: נאמר ויתברר אליהם וידבר אתם קשות (מג טז), שהטעם בפשטות הנהגה זו היה כדי לבחון אותם אם מתחרטים על מכירתם אותו (וכפי שמצינו שעל ידי הדין ודברים עמם הביאם לכך שאמרו אכל אשמים אנתנו גו' ויצן ראובן גו' (שם כא-כב)).

אכל לאידך מצינו שאף על פי שלכתחלה אסר יוסף את שמעון, היה זה רק 'לעיניהם' (שם כד), וכיון שיצאו הוציאו והאכילו והשקוהו' (ובדאי שכאשר חזרו למצרים ספר להם שמעון כל זה), וגם עתה הביאם אל ביתו לאכל אתו (וכאשר עלה על דעתם שזה רק 'להתגלגל עלינו ולהתגלגל עלינו ולקחת אתנו לעבדים גו' (פסוק יח), הבטיח להם האיש אשר על ביתו שאינו בן, אלא 'שלום לכם' (פסוק כג)), ויוסף עצמו אכל עמם, עד ש'ישישתו וישפרו עמו' (פסוק לד).

ויש לומר, שיוסף רצה שכאשר יתודע אל אחיו יאמינו לו, ולכן עשה פמה דברים כדי שאחר כך יתברר להם שכל מעשיו היו לרמוז להם שהוא יוסף ומתנהג עמם כאח.

וזהו גם הטעם שאמר וטבח טבח והכו, שמכין עבורם סעודה מיוחדת, שזהו אות לחבה יתרה.

הטעם לאמירת 'וטבח טבח והכו'

ויש להוסיף עוד: נוסף על הנהגה באפן של קרוב, מצינו שיוסף עשה פמה דברים שאחיו יחשדו שהוא יודע מי הם. וכמו זה שהושיב אותם לפניו 'הבכר בכברתו גו' (ומנאם לסדר תולדותם, כפרוש רש"י) עד ש'ייתמיהו האנשים איש אל רעהו'.

וזהו גם הטעם לאמירת וטבח טבח והכו, שהדגיש ענין של 'וטבח': ענין הטביחה פהכנה לאכילה היא הנהגה חשוכה שיש בה פריטים שתהיה שחיטה יפה, מה שאין בן בן נח שאין מקום להדגיש הטביחה כשלעצמה, כי אינה אלא הכנה להאכילה.

וזהו היתה כונת יוסף באמרו 'וטבח טבח והכו', שנקט לשון כזו לרמוז להם

וכך שמעתי, שהיה אחד מיסר ומדכא רחמנא לצלן מאד, התנצל לפני אדמו"ר רבי בונם מפרשיסקא שמברך בכל יום 'שעשה לי כל צרכי, ואין לו כלום, שמא חס ושלום היא ברכה לבטלה.

ענהו הרב הקדוש ו"ל: זהו צרך שלך שתהיה מקבל באהבה הנהגות השם יתברך עמך. ובאמת זהו מצות 'תמים תהיה', כפרוש רש"י ו"ל מה שפא עליך קבל בתמימות ולא תחקר וכו':

כי לולא התמהמהנו כי עתה שבנו זה פעמים. ויאמר אליהם ישראל אביהם אם בן אפוא זאת עשו קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנחה וגו' (מג י"א)

מחשף הלבן

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

תחבולות יצר הרע להחטיא את האדם

אפשר לפרש הפסוקים האלה בדרך רמז, בהקדים מה שכתבו חכמי המוסר זכרונם לברכה, דיצר הרע פלו מלא מרמות ותחבולות, ומביא עצות מרחוק, ומדחה אדם מדחי אל דחי. בתחלה אומר לאדם, כל מה שיעשה עד עשרים שנה אין עליו שום עונש, משום שבית דין של מעלה אין מענישים רק מעשרים שנה ולמעלה.

וכשיגיע לעשרים שנה אומר לו, ידוע לך מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות לד:) מקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, וכיון שמעלת תשובה גדולה ממעלת צדיקים גמורים, אם בן טוב לך שתעשה עברה חמורה ותטעם טעם העברה ותפרש ותחזור בתשובה, ותהיה מעלתך גדולה יותר ממעלת הצדיקים. והוא מתהפך בתחבולותיו, ורוצה להטמיעו מעברה לעברה עד שישתקע ולא יוכל לעלות.

והנה בעונותינו הרבים פמה וכמה ארע להם זה הדבר. באמת יש שמתחרטים ומתנחמים ועושים תשובה אחר חמשים שנה, ותשובתם מקבלת אבל אינה כל כך כמו הראשונה. והגרועה היא בסוף ימיו, אף על פי שהיא מקבלת אינה דומה לראשונה. באמת התשובות חלוקות, ומי שעושה תשובה כראוי מאהבה אפלו בסוף ימיו, ודאי דמקבלת ורצויה כמי שלא חטא:

גם בימי הזקנה אפשר לעשות תשובה שלמה

וכיון שהתחרטו, משיב להם יצר הטוב עצה טובה ונכונה, וזהו ויאמר אליהם ישראל אביהם, הוא יצר הטוב, וישראל אותיות 'ישר אל', הוא יצר הטוב שבא ישר מאת האל, שאינו מורה לאדם כי אם דרך ישרה ונכונה. ומה אומר להם, אם בן אפוא זאת עשו, כלומר, אף על פי שעכשו הזקנתם יש לכם תקוה, וזהו התקוה, זאת עשו, התשובה נקראת זאת, לפי שהיא שיקא בכל עת לכן ראוי להקרא זאת.

והתשובה היא קחו מזמרת הארץ בכליכם, הארץ האמורה כאן היא לרמוז על ארץ העליזות, היא השכינה, דהינו שתקחו דבר שמשמח ארץ העליזות היא השכינה, ודבר המשמח השכינה הם מצות ומעשים טובים. והמעשים טובים שתעשו הם ירשמו ויגראו בכליכם שהם הרוח והנשמה, לפי שהרוח הולך לגן עדן התחתון והנשמה עולה לגן עדן העליון, וכל עלייתם היא על ידי מעשים טובים. וזהו והורידו לאיש, הוא הקדוש ברוך הוא שנקרא 'ה' איש מלחמה' (שמות טו א), תוליכו בכליכם מנחה:

שלמה

ראית פני הצדיק והתקשרות עמו מועיל לתקון נשמתו לבא לתשובה שלמה לנכונו, כידוע המעשה מהרב רבי חייקא המדורא ז"ל וכו' (ד"ה כי לולכי):

תפלה

בת עין

רבי אברהם דב מאברוטש זיע"א
על האדם להתפלל על גשמיית ועל רוחניות

צריך כל אדם להתפלל ולהתחנן תמיד לפניו ית', וליחל לו על כל חיותו, הן בגשמי, הן ברוחני בבחינת עבודה לה' (ד"ה ויהי מקץ הב'):

חנכה

תפארת שלמה

רבי שלמה מנדומסק זיע"א

חזוק בלמוד תורה

כל איש ישראל מחיב לחנך את עצמו בלמוד תורה לשמה, לזכות באור החכמה העליונה אשר מופיע בימי החנכה, ויכונן לעשות כ"ד קשיטי כלה (ד"ה זאת עשו):

חזוק בעבודת הבורא

זוה הכח בימי חנכה לקבל את מעשינו לרצונו, רק שיקבל כל אחד ואחד ע"ע להתחנך בעבודת הבורא ב"ה לעשות הטוב והישר בעיני הבורא ב"ה (חנוכה):

שבת חנכה

אמרי פנחס

רבי פנחס מקוריץ זיע"א

תענוג משיח

הפליא בשבח חנוכה"ה. ואמר כי אין בכל המועדים של כל השנה שיהיה עליית בחצי חדש (השני), והבן. ופעם אחת שמעתי ממנו בשבת חנכה שהוא תענוג של משיח:

חשבה לטבה

רבי חנוך העניף מאלכסנדר זיע"א

התגלות אלקית גדולה

די גושע אידו זאגן (הצדיקים אומרים) ששבת זה שבת חנכה הוא שבת גדול, כי שבת הוא התגלות אלקית וכו', וכששניהם יחד, שבת וחנכה, הוא שבת גדול, כי חנכה התגלות ושבת הוא התגלות:

'אעלך גם עלה', כי זולת העליה שהאדם מעלה את עצמו בעבודתו עבודת הקדש, עוד ה' ית' מעלה אותו יותר ברום המעלות:

שפת אמת

רבי יהודה אריה לייב מגור זיע"א

ע"י התחזקות בתורה ומצות מתבטל

היצה"ר ממילא

וצריך האדם להתחזק בתורה ומצות, וכשכל מגמתו בזה מתבטל היצה"ר ממילא (תרמ"ב ד"ה במד):

באר משה

רבי משה אליקים בריעה מקוריץ זיע"א

עבודת ה' לשמה

עלות בקנה אחד, רמז לאותו היראים והשלמים שהם עולים רק לקנות להם האחדות בהבורא יתברך שמו ולעשות נח"ר ליוצרים, ולא לשום תקנות פנים (ד"ה והנה):

עינים

תפארת שלמה

רבי שלמה מנדומסק זיע"א

עקר שמירת הברית בשמירת העינים

ויאסר אתו לעיניהם. הרמז בזה במעלות שמירת אות ברית קדש, העקר הוא ע"י שמירת העינים וכו', וזה ויאסר אתו, אות ברית קדש, לעיניהם, ע"י שמירת עינים:

ענוה

בת עין

רבי אברהם דב מאברוטש זיע"א

ענוה בשעת קיום המצות

בשעת מעשה המצות צריך האדם להתבונן בעצמו ולהעריך פחיתת ערכו נגד גדלתו ית', ושהוא עוסק במצות ליחד יחודים העומדים ברומו של עולם, ובזה ישפל בעיניו מאד ויכנע ויבוש לפני גדלתו ית' (ד"ה והנה):

צדיק

תפארת שלמה

רבי שלמה מנדומסק זיע"א

ע"י התקרבות לצדיקים זוכים לתשובה

שהוא יודע מהנהג בבית יעקב שיש צריך להזהיר במיוחד על אפן טבירת הבהמה. [ועל פי זה צריך לומר שהשכטים שמעו (והבינו) דברי יוסף (לאשר על ביתו) ויטבחו טבח והכן' (והרי עמדו אז לפניו). ומה שנאמר אחר כך 'פי שמעו כי שם יאכלו לחם' (פסוק כה) אין הכוונה שרק אז שמעו זה, אלא זהו טעם על הכנת המנחה אז, כיון ששמעו (מקבר) כי שם יאכלו לחם].

למוד מוסרי לענין הכנסת אורחים

ועל דרך המוסר יש לומר, שבזה גופא שהכתוב מדגיש 'ויטבח טבח והכן' – שלפרוש רש"י הכין עבור אחיו בשר נחירה – בא ללמדנו את הדרך הרצויה בההשתדלות בהכנסת אורחים:

הכנסת אורחים כדכעי היא שהמארח טורח בכל כחו לספק לאורחיו את כל צרכיהם. וגם אם ספק אצלו אם ישלו את חלקם מכל מה שהכין להם – מכל מקום מספק להם כל טוב בהרחבה. ועוד זאת – שאין לו לערב החמרות שלו בהשתדלותו בהכנסת אורחים, אם על ידי זה יגרע מטיב צרכיהם.

ויתרה מזו: ימכן שאורחיו יחמירו על עצמם פמותו, אבל אין ענינו להכריחם על זה כי אם להכין סעודה בהרחבה, והבחינה בידם אם להחמיר על עצמם ועד כמה.

ועל ידי הוספה באהבת ישראל מבטלים סבת הגלות, ובאה הגאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש (חלק לה עמ' 185-186):

לשונות של אור

אכילה

תורת אבות

רבי אברהם מסלוניקא זיע"א

כל ירידת האדם לעולם היא לשבור

תאות האכילה

'ירד ירדנו בתחלה לשבור אכל'. כל הירידה שלנו לעוה"ז היה כדי לשבור תאות אכילה, ולבסוף, אחרי שמתבוננים, רואים 'והנה כסף איש בפי אמתחתו', הינו כל הכסופים וההתשוקות של כל איש, עדיו הם בפי אמתחתו:

עבודת ה'

אוהב ישראל

רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא זיע"א

השי"ת מסייע לאדם להתעלות

מרגניתא דבי רבנן

רבי שלום שכנא מפרוהבישט זיע"א

'ויאמר אליקים יהי אור' הכונה על שבת

חגכה

פסוק 'והארץ היתה תהו ובהו' נאמר על השבתים שעד שבת חגכה, ויאמר אלהים יהי אור' קאי על שבת חגכה:

תפארת שלמה

רבי שלמה מראדומסק זיע"א

עליה ותקון אף לנשמות נדחות

השמינים ופתילות שאין מדליקין בהם בשבת – שלא היה להם עליה בשבת, כידוע שיש כמה פגמים שהאדם ח"ו פוגם אשר עי"ז נדחה כמה וכמה זמנים מלעלות למקום שרשו, עכ"ז גדול כח שבת וחגכה להיות עליה גם לנשמות הנדחים לחוץ:

זאת חנוכה

נר ישראל

רבי ישראל מרודין זיע"א

כל יהודי פועל ביום זה מה שצדיקים

פועלים ב"ה ויה"כ

מה שצדיקים יכולים לפעל אצל השם יתברך בראש השנה ויום הכפורים יכול כל יהודי לפעל בזאת חגכה:

תשובות חן

רבי גדליה מליניץ זיע"א

'זאת חגכה' זה הוא עקר החגכה

נראה שמלת 'זאת' חגכה מורה כאלו הוא העקר, כי ביום השמיני הוא מדת נוצר 'חסד' כידוע, ועל ידי מדה זאת נעשה הנס, והבו:

שפת אמת

רבי יהודה אביה לייב מגור זיע"א

כולל את כל הימים

יום האחרון כולל כל הימים וכו', וע"י שהוא יום האחרון, קשה עלינו פרדות הימים טובים, לכן משאיר יותר הארה על כל השנה, (שנת תר"מ):

פרי צדיק

רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א

ביום השמיני נחקקת בלב כל אחד

מישראל הקדשה עד שנתן להורות

עליה באצבע

ולכן קורין יום זה 'זאת חגכה' שמורה שפבר נקבעו ונחקקו כל הקדשות מכל השבטים בלב ישראל, והוא כמפרש לעין שיתכן לומר לשון 'זאת' כמראה באצבע על חגכה האור שבלב ישראל (אות כג):

בית אהרן

רבי אהרן מסקלין זיע"א

בחינת שמיני עצרת

ולדעתי יכול להיות שגר השמיני של חגכה היא אותה בחינה עצמה של שמיני עצרת, ולכן אומרים הצדיקים שחגכה הוא גמר חתימה:

מגן אברהם

רבי אברהם מטריסק זיע"א

כתיבה וחתימה לטובה

על ידי בחינה המרמז ב'זאת' עי"ז 'חנוכה' נוט' נגמר ונעשה כ'תיבה ח'תימה היום, וגם נוט' נכתב ונחתם ח"ים כל הימים וכל השעות וכל הזמנים וכל הברכות על כל ישראל בכלל ופרט ברוחניות וגשמיות

בני חיי ומזוני רוחי במהרה בימינו אמן.

אפשר לזכות להשלמת הנשמה

כשמשלימין נר השמיני יכולים לזכות לתקון הנשמה:

תורת אמת

רבי יהודה לייב איגר מלובלין זיע"א

כולל קדשת כל השמונה ימים והוא

כנגד הברית

ביום האחרון נכלל קדשת כל ימי החגכה מתחילתו ועד סופו, כמו שבקדשת יסוד כלול הכל וכנ"ל:

בני יששכר

רבי צבי אלימלך מדינב זיע"א

מסגל לפקידת עקרות

מרגלא בפומייהו דרבנן רבותינו פת הקודמים, אשר בחגכה יש מקום לעורר פקדות עקרים ועקרות בעין ראש השנה. הנה לדעתי עקר הענין עקר הסגלה ביום האחרון הנקרא בפי כל 'זאת חגכה':

פלא יועץ

רבי מרדכי דב מהורונסטייפל זיע"א

זאת חגכה מסגל לפרנסה

ידוע בשם צדיקים אשר יום האחרון מסגל גם כן להשפעת פרנסה:

בית אהרן

רבי אהרן מסקלין זיע"א

'הדרן עלך מסכת חגכה והדרן עלך'

'מהדרין' לשון דבר והחזרה

אבי אדוני אדמו"ר זצוק"ל צוה פעם אחת לשזור בזאת חגכה. הדרן עלך מסכת חגכה והדרן עלך מסכת חגכה:

אוצרות גאוני הדורות

פרה אחרת, ובדאי שלא הרהר פרעה מעולם בזה, אם כן אין זה החלום מהרהורא דלפא ואין בו ממש, מה שאין כן בחלום השני שפבר הרהר פרעה על החלום הראשון, נמצא שחלום השני היה מהרהורא דלפא מה שהרהר על החלום הראשון, לכן נאמר בחלום השני 'והנה חלום'.

וזה שפרש רש"י 'ונשלם החלום', רצה לומר החלום השני שהיה על ידי הרהור של הראשון, ועל ידי אותו הרהור

ושמעתי על פי מה דאיתא בגמרא (ברכות נה:) אין מראין לאדם אלא מהרהורא דלפא, תדע שאין מראין לאדם מעיילן פילא בקופא דמחטי. נמצא כשרואה אדם בחלום איזה דבר תימא מה שאי אפשר לאדם להרהר בזה, זה החלום אינו כלום, כי אין מראין לאדם אלא מהרהורא דלפא.

והשתא אתא שפיר שעל החלום הראשון לא יוכל לכתב 'והנה חלום', הלא זה היה דבר תימא שפרה אחת תבלע

ותבלענה השבלים הדקות את שבע השבלים הבריאות והמלאות וייקץ פרעה והנה חלום (מא ז)

פרת יוסף

רבי יוסף יסל ב"ר דב זצ"ל

חלום הראשון לא היה בו ממש כיון שלא בא מהרהורי הלב

וקשה למה אמר הכתוב בחלום השני 'והנה חלום', ובחלום הראשון כתיב 'ויקץ פרעה' ולא כתיב 'והנה חלום'.

והנה אם הקב"ה רוצה שיקים החלום בקרוב וגם לא יהיה בו דבר בטל, אז צריך החלום לשנות פעם אחת על ידי מיכאל, ופעם אחת על ידי גבריאל. ואיתא בזוהר (שם קצה) חלומות פרעה היה פעם אחת על ידי מיכאל, ופעם אחת על ידי גבריאל, ועל פן היה חלום ראשון של פרעה של פרות, כי מיכאל שר של בהמות, וחלום ב' שבלי, שגבריאל הוא שר של תבואה.

וזה שאמר ועל השנות החלום פעמים כי נבון הדבר, כלומר שיהא נכון ואמת כלו בלי דבר בטל, וזה החלום הראשון שעל ידי מיכאל, והחלום השני שעל ידי גבריאל כי ממחר האלקים לעשותו.

ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על ארץ מצרים (מא לג)

פה קדוש

רבי יצחק מוולוז'ין זצ"ל

חלום פרעה בראש השנה

וקשה וכי שאל עצה מפיו. ונראה דידוע מאמר חז"ל (ר"ה י) בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים. וידוע דבפסח העולם נדון על התבואה. ולפי זה הלא נקשה למה הראה הקב"ה את כל זאת לפרעה בראש השנה, לכן אמר **ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וגו'**, כלומר הספה שהראו לך החלום הזה עתה, הוא בשביל אדם אחד שיעלה לגדלה על ידי זה, והאדם נדון בראש השנה.

ויפתח האחד את שקו לתת מספוא לחמורו במלון וירא את כספו והנה הוא בפי אמתחתו (מב כז)

בן אברהם

רבי חיים אברהם אישטורושה זצ"ל

הנחת צורות המעות של שאר האחים בשולי השקים

יש להבין דכיון שהחזיר את כסף כלם בפי אמתחותיהם, ולמה שאר אחיו לא בקשו לדעת, ולא מצאנו שהרגישו עד שבאו אצל אביהם, וכמו שאמר הכתוב (מב לה) ויהי הם מריקים שקיהם ויראו את צורות כספיהם המה ואביהם וייראו, משמע דעד עתה לא ידעו, וכי לא הוציאו ולא פתחו איש את שקו לתת מספוא לחמורו, וצריך להבין מה היה שארע כזאת.

שבע פרות הרעות, שבע בנות אתה קובר. וכן אמרו, שבע שבלי הטובות, שבע מלכיות אתה מכבש. שבע שבלי הרעות, שבע אפרכיות (מדינות) מורדות בד'. וצריך להבין, כיצד ידע פרעה כי הפתרונות שפתרו לו עבדיו הנם הכל וריק.

ויש לבאר, בהקדים את המדרש (ב"ר פט, א) עה"פ "והנה עמד על היאר" (בראשית מא, א), 'אמר פרעה מי מתקים (ר"ל שולט) על מי, אני על אלהי או אלהי עלי. והינו, שהסתפק מי גובר על מי. האם הוא, שבעיני עצמו היה אלוה, או היאור, שהמצריים עשאוהו אלוה (ע"פ פ"י מהר"ו שם).

והנה, ספקו של פרעה עלה מתוך החלום. כי מצד אחד, היה רואה את עצמו "עמד על היאר", כלומר, שהוא גובר על היאור, ובכחו לקבע אם יבוא טוב או רע. אף מצד שני, ראה "והנה מן היאר עלת שבע פרות" וגו' (שם, ב), דהינו שהטוב והרע עולים מן היאור, והפל תלוי בו.

ומעתה יבאר, כי עבדי פרעה לא הרגישו בסתירה זו, ופתרו את החלום באפנים אחרים, שאינם פושטים את הספק, אם הוא גובר על היאור או שהיאור גובר עליו. אף כשבא יוסף, הרגיש בספק זה, ובתשובתו פשט את ספקו. שאכן הפרות והשבליים עלו מן היאור, כלומר, שהיאור גובר, אף מאידך, פרעה "עמד על היאר", כלומר, שבכחו יכול הוא לשנות את מה שנגזר, וזאת על ידי שיאגר מזון משנות הרעב עבור שנות השבע, וכפי שהציע יוסף לעשותו. (באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

ועל השנות החלום אל פרעה פעמים כי נבון הדבר מעם האלהים וממחר האלהים לעשותו (מא לב)

מים יחזקאל

רבי יחזקאל סצלנבויגן זצ"ל

חלומות פרעה באו על ידי מיכאל וגבריאל

יש לומר דהכי פרושו, על פי דאיתא בזוהר (ח"א קצט:) יש חלום על ידי מיכאל, וזה אינו מקים בקרוב, כדמצינו בחלומות של יוסף שנתקנימו לאחר כ"ב שנים. אמנם החלומות שעל ידי מיכאל אין בו דבר בטל ומקים הכל, כי מיכאל באחת ואינו נתגשם, אף החלום שעל ידי גבריאל מקים בקרב ימים אף יש בו דבר בטל, כי גבריאל בשמים ומתגשם במקצת.

נשלם החלום השני, ויש בו ממש. לכן נאמר בפסוק 'והנה חלום בלשון יחיד, ולמה לא נאמר 'והנה חלומות בלשון רבים כי הוא ראה שתי חלומות, אלא מפני שאין בחלום הראשון ממש, כיון שהיה שלא על ידי ההורר.

אוצר המכתבים

רבי יוסף משאט זצ"ל

שני חלומותיו של פרעה היו על ידי מלאך

יש להבין, מדוע רק לאחר החלום השני נאמר "והנה חלום", ואלו בחלום הראשון לא נאמר כן. ונראה, בהקדים את דברי הגמ' בברכות (נה:), הקשה רבא, כתוב "בחלום אדבר בו" (במדבר יב, ו), וכתוב "וחלומות השוא ידברו" (זכריה י, ב). ותרי, 'כאן על ידי מלאך, כאן על ידי שד'. וכתבו המפרשים, שהחלומות שהאדם חולם עד חצות, הם על ידי שד, והחלומות שחולם לאחר חצות, הם על ידי מלאך.

לפי זה יש לומר, שהחלום הראשון של פרעה היה לפני חצות, ומאחר שהוא על ידי שד ואין בו ממש, לא חשב פרעה שיש צורך לפתרו. אבל החלום השני היה לאחר חצות, ומאחר שהוא על ידי מלאך, ויש בו ממש, לכן אמר "והנה חלום", כלומר, יש פה חלום הראוי למצא לו פתרון.

אמנם, מאחר שלא החלט זאת אצלו לגמרי, ועדין הסתפק שמא גם החלום הראשון הוא על ידי מלאך, לכן באשר ספר את חלומותיו ליוסף, ספר לו הכל. ואכן, באמת היה גם החלום הראשון אמת, שמכיון שהוא מלאך, וחלומו נוגע לכל הממלכה, גם הראשון היה על ידי מלאך. (באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את כל חרטמי מצרים ואת כל חכמיה ויספר פרעה להם את חלמו ואין פותר אותם לפרעה (מא ח)

אמרי שפר

רבי יאודה שמואל פרימו זצ"ל

יוסף פשט לפרעה את ספקו

מוכא במדרש (ב"ר פט, ו), 'רבי יהושע דסקנין בשם רבי לוי, פותרים היו אותו, אלא שלא היה קולם נכנס באזניו. שבע פרות הטובות, שבע בנות אתה מוליד.

נס באותו פך' שבפך עצמו מיד נעשה
הנס שנתגדל, ומשם בא שהדליקו ממנה
שמונה ימים.

ונמצא שמיד ביום ראשון ראו נס הפך
שנתגדל, וזה היה סבה שהלכו
לפך ביום שני להדליק ממנה, כי אמרו
בודאי ימצא בה שמן כיוון שהראו לנו
שנתגדל, ולכן קבעו שמונה ימים שמיד
ביום ראשון נעשה נס גדול הפך עצמו.

כבוד יום טוב

רבי יום טוב ליפמאן ב"ר משה שלמה
מאייטשוק זצ"ל

**רמז תבת 'חנכה' על שעור השמן של
שמונת הימים**

איתא בגמרא 'מאי חנכה דתנו רבנן',
כו', וקשה היה לה לומר 'למה
חנכה', מהו 'מאי חנכה' דמשמעו שמקשה
על קריאת שם 'חנכה' למה נקראת חנכה.

ויובן על פי מה שכתב הש"ח ז"ל, כי
הנס נעשה שמונה ימים שלא היה
להדליק אלא יום אחד ונעשה נס והיו
מדליקין שמונה ימים, וזהו רמז ח' מן
'חנכה', וכשתחשב חצי לג לכל נר על
כל שמונת הימים הוא נ"ו חצאי לגין,
וזהו נ"ו מן 'חנופה', נשאר כ"ה מן 'חנופה'
שהוא כ"ה לחדש, בסוד 'יהי' אור' גימטריא
כ"ה, עכ"ל.

לפי זה הכי פרושו, 'מאי חנופה' מפני
מה קוראין יום טוב זה בשם 'חנופה',
ומשני ד'תנו רבנן ב"ה בכסלו' הרי כ"ה
ד'חנופה', 'יומי חנופה תמניא אנו' הוא
ח' ד'חנופה', ועדין איני יודע נ"ו ד'חנופה',
ומפרש ואמר 'כשנכנסו הימים להיכל כו'
ולא היה בו להדליק אלא יום אחד, הינו
ז' חצאי לגין, ונעשה נס ודלק שמונה
ימים, הרי שמונה פעמים ז' הוא נ"ו
ד'חנופה', וזהו תבת 'חנופה', [מאבי מורי
זלה"ה].

הין צדק

רבי מנחם מנדל שפיא זצ"ל

שיור השמן ביום הראשון

שמעתי מאבא מארי זללה"ה שאמר
בשם זקני הגאון מוהרצ"ה
חריף זללה"ה לפרש גסח הזמר 'ומגותר
קנקנים נעשה נס לשושנים בני בינה ימי
שמונה קבעו שיר ורננים'. דהנה בארז
חיים (ס' תרע) הקשה הבית יוסף למה קבעו

ישראל, והינו אשר ימצא אתו יהיה לי עבד
ואתם תהיו נקים.

ויאמר אלהם אל תרגזו בדרך (מה כד)

ויאמר שאול

רבי שאול נחמיאש זצ"ל

בטול היצר הרע בכח התורה

ומצוה אותם ואומר להם אל רצונו לומר
אם תרצו שיהיה אל שהיא השכינה
שנקרא אל עמכם, הנהירו תרגזו יצר הטוב
על יצר הרע, כמו שאמרו ז"ל (ברכות ה.)
על פסוק (תהלים ד ה) 'רגזו ואל תחטאו'.

בדרך, הינו בתשובה שנקרא 'דרך', כמו
שכתוב (שם כה ח) 'יורה חטאים
בדרך'. גם בדרך ה' וכולל הכל. ורמז
גם פן על התורה שנקרא 'דרך', כמו
שכתוב (משלי ג יז) 'דרךיה דרכי נעם', כי
היא מבטלת יצר הרע. או רמז 'אל', שהוא
יצר הרע, אל זר, תרגזו בדרך כמו שנתבאר.

ואמשר שזה רמז רש"י ז"ל אל תעסקו
בדרך הלכה שלא תרגז עליכם
הדרך (עפ"י תענית י.), ורצונו לומר אם תרצו
שיהיה עמכם אל, הנהירו תעסקו בדרך
הלכה שלא תרגז עליכם הדרך של ה' אם
תבטלו התורה ח"ו, כי בטול תורה גורם
העברת דרך ה' ח"ו פגועה. או רמז אל
שהוא זר, כדי שתכניעו אותו התעסקו
בדרך הלכה, כי אין לו להקב"ה אלא
ארבע אמות של הלכה (ברכות ח.), כדי שלא
ירגזו עליכם הדרך כמו שכתבתי.

חנכה

מזבח אליהו

רבי אליהו הכהן זצ"ל

נס התרחבות הפך ביום הראשון

עוד נוכל לפרש וינדקדק קדם בדברי
הברייתא אמרו 'ונעשה נס באותו
הפך', דהנה ליה למימר 'ונעשה נס באותו
שמן', ועוד כשהדליקו יום ראשון ונתרוקן
הפך איך ידעו שיעשה להם נס שבאו
ביום שני להדליק ממנה, שהרי כבר ראו
שנתרוקן.

אלא נראה שמיד ראו הנס בפך עצמו,
שהפך היתה קטנה שעור מלוי שמן
ליום אחד, וכשתרוקן נעשה הפך גדולה,
להראות להם שעתיד שיעשה להם נס,
ומדק זה מדברי הברייתא באמרו 'ונעשה

ולהבין את זאת נבין גם פן דאיתא
במדרש, 'ויפתח האחד' זה לוי
שנשאר יחיד, שעבד [יוסף] את שמעון,
וכמו שכתב רש"י ז"ל. והנראה לעניות
דעתי דכיון דעקר הצער ובואו לידי מדה
זאת היה שמעון ולוי כמו שכתוב (לו יט)
'ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלמות',
ועל פן עבד את שמעון, ועל לוי כדי
לבהלו ולצערו שם צורר כספו בשקו כפי
שקו כדי לבהלו, מה שלא עשה ליתר
אחיו כי אם בשולי השק שם צורר כספם,
כדי שלא יצטערו כל אחד על שלו בדרך,
ועל זה כשהוריקו שקיהם כשבאו אל
אביהם אז נראה צרורות כספיהם.

**ויאמר גם עתה כדבריהם כו הוא אשר
ימצא אתו יהיה לי עבד ואתם תהיו נקים**
(מד י')

מחשבות משה

רבי משה בוכנר זצ"ל

**פסוק של יוסף כשיטת השבטים שדין
ישראל חל עליהם**

וקשה איך אמר 'כדבריהם כו הוא', הלא
הם אמרו 'אשר ימצא אתו מעבדיך
ומת', והוא אמר 'אשר ימצא אתו יהיה
לי עבד'. וגם הם אמרו 'וגם אנחנו נהיה
לאדני לעבדים', והוא אמר 'ואתם תהיו
נקים'.

והנראה לעניות דעתי לתרץ, דהנה דעת
פמה מן הראשונים דהאבות
קדם מתן תורה יצאו מפלל בן נח אף
להקל, ועין בספר פרשת דרכים דכזה היה
מחלק יוסף עם אחיו, וכמה מהמפורשים
כתבו שהם סבורו שיש להם דין ישראל,
ויוסף היה סבור שיש להם דין בן נח.

ועין ברמב"ם פ"ק ט' מהלכות מלכים
(ח"ט) דבן נח שגנב או שגזל חייב
מיתה, אבל בדיני ישראל כתיב (שמות כב)
'אם אין לו ונמכר בגנבתו'. והנה חשבו
שיוסף הוא בן נח, ובדאי האיש אשר
על ביתו יפסק בדין בן נח, אבל הם רצו
שיפסק להם בדין ישראל.

וזה פרוש הפתוח אשר ימצא אתו מעבדי,
הינו אם יגנוב אחד מעבדי, הדין
הוא ומת בדין בן נח, וגם אנחנו חייבים
אבל לא מיתה, רק נהיה לאדני לעבדים,
כי אנו אין לנו דין בן נח רק דין ישראל,
שאם אחד יגנוב יהיה עבד רק אמרו
בלשון רבים. ועל זה השיב האיש גם עתה
כדבריהם כו הוא, הינו שיפסק להם בדין

בני ארץ ישראל שאין עושין שום יום טוב שני דבקיאין בקביעא דירחא, ואפלו הכי עושין שמונת ימי חגכה, ועל פרחך לגביה ליכא למימר מספיקא דיומא עושין אותן, והדרא קושיא לדוכתא דלא נדליק אלא שבועה ימים, אלא מחורתא פדשנינן משמיה דהטורי זהב דזה שנשאר קצת בלילה הראשונה, ומנותר השמן נעשה הגס שנתברך להדליק שמנה ימים.

וזהו שאמר הפסוק דעל פרחך מכרח פתרוץ הט"ז הנ"ל יומנותר קנקנים נעשה גס לשושנים, דהרי 'בני בינה' שרומז לבני ארץ ישראל דבקיאין בקביעא דירחא דדרשנינן (במדב"ר יג טו) מפסוק (דבה"א יב לג) 'ומבני יששכר יודעי בינה לעתים' שיודעים לחשב תקופות, 'ימי שמונה קבעו שיר ורננים', עכדפ"ח.

לה וממנה נשתיר, ועל אותה השייר באה הברכה שנעשה שם גס להרבות אותה, ואם פן ראינו שגם בלילה הראשונה נעשה גס, עכ"ל הט"ז.

אמנם לכאורה יש לומר תרוץ אחר, על פי מה שהקשה בעטרת זקנים דלמה לא נדליק תשעה ימים מספיקא דיומא, כשאר שני ימים טובים של גליות. אשר על פרחך יש לומר דקושיא חדא מתרצת בירך חכמה, דלפי האמת לא היה הגס בלילה הראשונה כדמקשינן מעיקרא, ועקר הגס היה שבועה ימים, והא דעושין שמונה ימים הוא משום ספיקא דיומא.

ונחזי אגן איזהו מהשני תרוצים אמתי יותר, ובאם נסתפל במנהגן של

שמונה ימים, פיון דבשמן שבפך היה בו כדי להדליק לילה אחד נמצא שלא נעשה גס אלא לשבועה ימים, עין שם תרוצו.

והטורי זהב תרוץ דלמפרע אנו רואים שגם בלילה הראשונה היה גס, דמצינו בספר הזהר (ח"ב קנז) על פסוק (מלכים ב' ד ב) 'מה יש ליכי בבית', שאין הוא יתברך עושה גס לתן ברכה אלא במה שיש כבר בעולם ואפלו הוא דבר מועט אז הוא יתברך נותן ברכה להרבות המעט, מה שאין פן בדרך ריקן אין שיף בו ברכה לעשות בריה חדשה.

על פן ניתא כאן, דאלו נדלק כל מה שהיה בלילה הראשון, לא היה מקום לגס לחול על שום דבר, אלא ודאי דגם בלילה הראשון נשתיר ממה שהיה ראוי

מעשי צדיקים

בוא ונעסק כל אלו השנים בגמילות חסדים, שמא הקב"ה מוסיף לנו משלו, וכן עשתה, וכתבו בפנקס כל מה שנתנו ועשו לצדקה.

לסוף השש שנים בא אליהו לתבע פקדונו, אמרה האשה לבעלה, לך אמר לאליהו, אם מצא אנשים נאמנים ממנו תן להם פקדונו, ראה הקב"ה את דבריהם והגמילות חסדים שעשו, והוסיף להם טובה על טובה לקים מה שנאמר (ישיה' לז יז) 'והיה מעשה הצדקה שלום'.

זאת אשר יעץ יוסף לפרעה, לא שיקמצו ויטמינו כאשר עושים אנשים גם בימים אלו מיראתם לימים יבואו, כי לא זו הדרך המצלת בפני הגזרה, אלא יעשו כאשר הכשרה הזו, ובשנות השפע ירבו בצדקה וגמילות חסדים.

שידעו כל האנשים אשר הברכה שורה בביתם, כי אינם אלא פקידים על השפע הנתן להם, ועליהם לעסק בו באמונה ולגמל בו חסדים, להאכיל רעבים ולהחיות נפשות, והיה אם ימצאו נאמנים לפני המקום, אולי יאריך להם טובו והפרות שהטמינו ישמרו מנזק ורקב.

אם בשנים כתקונם די במעשר לצדקה, בשנים שזקוקים לרחמים צריכים לבזבז יותר, אבל כבר אמרו חז"ל (כתובות נ) המבזבז אל יבזבז יותר מחמש, לכן אמר יוסף 'ועתה ירא פרעה איש גבון וחקם', כלומר, אחר שהודעתך כי לא יודע השבע מפני הרעב ואין עצה להטמין

ומה ה'רוח אלקים' שפרעה מצא בדבריו, ועוד צריך באור, מה החדוש בעצתו ומה צרך בה, הלא בלאו הכי היו הכל מטמינים ושומרים משנות השבע לשנות הרעב.

ונראה לפרש שבדאי ידע יוסף שמיד כאשר ידעו שאחרי שנות השבע יבא הרעב, יזדרזו המצרים לקמץ ככל שביכלתם ולהטמין לשנות הרעב, אבל באמת היא לא תצלח כי אין עצה ואין תבונה נגד ה', ואין נסתר מגזרתו אשר גזר רעב על הארץ, כמו שאמרו חז"ל שהרקיבה כל התבואה שהטמינו המצרים.

על זה עוררם יוסף בפתרונו שלא ידע השבע כלל והוא ישכח לגמרי מפני הרעב, ואין זו עצה פשוטה לקמץ ולהטמין, אבל ברוח האלקים אשר ביוסף הצדיק, הוא גלה את און פרעה כי אף על פי כן ישנה דרך אחת לפננו בה הוא יכול להצליח גם נגד הגזרה, והיא על פי המעשה המובא במדרש (ילקוט וית, רמז תרז).

מעשה בחסיד שירד מנכסיו, פגע בו אליהו בדמות ערבי ואמר לו, יש לך שש שנים טובות, אימתי אתה מבקש אותם, עכשו או בסוף חייך, הלך ונמלך באשתו, אמרה לו לך אמר לו שיביא אותם עכשו, וכן היה, שמצאו בניו מטמון גדול ויקר.

מה עשתה אשתו הכשרה, אמרה לו מפל מקום כבר משך עלינו הקב"ה חוט של חסד ונתן לנו ברכה לשש שנים,

ויהי מקץ שנתים ימים (מא א)

ספר הרה"ק רבי מאיר מפרימיטלאן זיע"א, כי שמע מאביו הרה"ק רבי ארון לייב מפרימיטלאן זיע"א שפעם עלתה נשמתו להיכלות העליונים, והוא ראה שהביאו לפני בית דין של מעלה איש צעיר לימים, ואחריו זקן ושבע ימים.

לפליאתו, שמע רבי ארון לייב כי את הצעיר מכבדים ואף מכנים אותו 'זקן וישיש', ואלו לזקן קוראים 'קטן וילד', הוא תמה ושאל, "הן פה עולם האמת, ולמה תתלוצצו".

השיבו לו כי האמת פן היא כדבריהם, יען האיש הצעיר פעל בשנותיו המועטות הרבה מאד יום לשנה נחשב לו, ולעמלתו הזקן לא פעל מאומה בכל שמונים שנותיו, ואם כן ילד מסכן הוא.

סים על כך רבי מאיר ודרש בדברי הפסוק 'ויהי מקץ שנתים ימים', אין 'ויהי' אלא צרה, כי צרה גדולה היא בעת שמתברר בעת 'מקץ', סוף חיי אדם, כי כל שמונים שנותיו אינם כי אם 'שנתים ימים', ימים מועטים. (דברי מאיר)

ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו, ויתן אכל בערים אכל טדה העיר אשר סביבותיה נתן בתוכה (מא לח - מח)

דרש רבי יוסף נחמיה חורניצר מקראקא יצ"ל ושאל, לכאורה עדין לא התאמת פתרון החלום כאשר אמר יוסף,

שליחותי, לכן אני נותן בידך שטר גדול כדי שיהיה עליך לשוב ולהחזיר את העדף, ואז אדע שאכן נעשתה השליחות. (לב שלום)

וישאל להם לשלום ויאמר השלום אביכם הזמן אשר אמרתם העודנו חי (מג כז)

יש להתבונן מדוע שאל רק עתה בשלומם אחר שפבר באו מאתמול, כמבאר במדרש שהסעודה היתה למחרת בצהריים, וכן ראוי להבין מדוע דחה את זמן הסעודה למחרת בשבת, ולא קבל את פניהם מיד בהגיעם בערב שבת.

ונראה לפרש על פי עובדא דהוה אצל הרה"ק רבי נתן דוד משידלובנא זיע"א, שכאשר שהה במעונות המרפא, הופיע במקום נגיד מאנשי שלומו בשם ר' שמחה מהעיר קראשניק, שלצורך מסחרו שהה לא הרחק ממקום שהותו של רבו והגיע ביום חמישי, כדי להיות משוכתי שבת בצל רבו הקדוש.

כאשר הופיע הבחין בו המשמש בקדש ושמח לקראת בואו, הוא ספר לר' שמחה כי השעה דחוקה כעת לרבי באשר כלתה אצלו פרוטה מן הכיס, והוא אינו יודע מה לעשות בהיותו בארץ נכריה.

על אתר הוציא ר' שמחה מאתים רובל ומסרם למשמש, והוא מיד הכניסם אל הרבי ושאל אם יתן רשות לר' שמחה שהביא את המעות, להכניס לקבלת שלום, לפליאתו סרב הרבי, ואמר שימתין עד אחר התפלה.

אחר התפלה כאשר נכנס ר' שמחה, חשב כי בודאי יקבלו הרבי בסבר פנים יפות ובשמחה, באשר כך היתה דרכו לשמח עמו ולכבדו בכל עת בואו, ובפרט כעת אחר שנתן לו תשורה הגונה בעת דחקו.

אבל לפליאתו הרבי נתן לו שלום בשפה רפה, ומיד פנה ממנו מבלי דבר אתו מאומה, הדבר היה לפלא גדול בעיניו, ובפרט כאשר הדבר חזר על עצמו גם למחרת, יום ערב שבת קדש, שהרבי לא קרבו במאומה.

בליל שבת אחר התפלה, קרא לו הרבי ונתן לו שלום בפנים מאירות, וספר כי היה לו צער גדול כאשר כלתה לו פרוטה מן הכיס, וכאשר הוא הביא את

למצרים, איני רואה סבה שהתינוק צריך לסבל עוד משברים.

מיד בשובו לביתו, התבשר כי הילד נרגע מכאביו ומבכיו וחזר לאיתנו, ביום שני כאשר הגיע לבית החולים לעריכת הניתוח, בדק אותו הרופא פעם נוספת טרם הניתוח והביע את פליאתו על כי אינו רואה סבה לעריכת הניתוח, ויהי לפלא. (אור עולם)

ויצו יוסף וימלאו את כליהם בר ולהשיב פסיהם איש אל שוקו (מב כה)

באר הגרי"ז מברסק זצ"ל מפני מה צוה יוסף להשיב את כספם 'איש אל שוקו', כי הוא הכיר באחיו שעל אף הרעב הקבד הם עלולים להמנע מלחזור למצרים, כדי שלא יאלצו להביא עמם את בנימין למצרים כדרישתו, אבל כדי להשיב ממון שאינו שלהם, הם בודאי יחזרו, לכן הוא צוה להכניס להם מעות, כדי שהם יכרחו לחזור למצרים להשיב את הממון.

ספר רבי שלום מרדכי הנהן שבדורן זצ"ל, כי בעת שהצרך הרב מברסק לשלח מכתב לצורך נחוץ והוא רצה להיות סמוך ובטוח שהדבר אכן יעשה, הוא קרא לשם כך לאחד ממקורביו ומסר בידו את המכתב החשוב, ובקשו שיסור לבית הדאר לשלח את המכתב, כשהוא נותן בידיו שטר כסף גדול עבור הוצאות המשלוח.

השליח שידע שדמי המשלוח אינם אלא מעט מזעיר מהסכום הגדול שנתן הרב, חשב אולי אין בידי הרב אלא שטר גדול ולכן הוא נתן לו סכום זה, והוא אמר לרב, אני אשלם מכיסי את דמי המשלוח, ובהזדמנות יחזיר לי הרב את דמי המשלוח.

אך הרב סרב ואמר, "אני מעדיף לתת לך שטר גדול, כי אני רוצה שתבוא להחזיר את העדף", והוא הטעים את דבריו על פי מה שעשה יוסף הצדיק, שהכניס כסף באמתחות אחיו למען ישובו למצרים, ולא יחפשו אחר פתרון אחר להשיג לעצמם אכל.

רק אחר שהוא הכניס את כספם בפי אמתחתם, הוא ידע שהם ישובו להחזיר את הכסף כי הם לא יחזיקו בידם כסף שאינו שלהם, ובודאי ישובו למצרים להשיבו, כמו כן גם כעת, סים הרב, אני רוצה לדעת שעשית את

עבורי, לזאת יעשה פרעה ויפקד פקדים על הארץ, כלומר שפרעה יכריחם עבור צרכי צדקה, וילמדם בינה שמה שבידם אינו שלהם ואינם אלא פקדים על הארץ, להתעסק באמונה בפקדונם של בעל השפע, וחמש את ארץ מצרים, שיבדלו לצדקה עד חמש מנכסיהם, ורק אחר כך יקבצו ויטמינו אכל בערים, אם כך יעשו אזי ושמרו, כי במעשה הצדקה יעשו שמירה לברכתם, על דרך מלח ממון חסר' (שם סו:).

דברים אלו הם דברי חכם וצדיק, לכן התפעל פרעה עד שאמר 'הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו', כי הוא לא הספיק לשמע דבורים כאלו מפי חרטמיו וחכמיו, והינו דאמר ויקבץ את כל אכל שבע שנים אשר היה בארץ מצרים, אבל הוא לא הסתפק בקבוצ, שלעשירים יהיה ובסביבותיהם יהיו עניים רעבים, אלא גם ייתן אכל בערים, על דרך 'ברבות הטובה רבו אוכליה' (טהלת ה' י), הוא נתן וחלק אכל בכל הערים לכל נצרך, באפן שלא רק העשירים ובעלי השדה אכלו לשבע נפשם, אלא גם כל סביבותיהם מצאו אכל.

את האכל הזה אשר אכלו סביבותיהם, הינו העניים העוטרים את העשיר שעושה את הצדקה הזו, נתן יוסף לשם שמירה בתוך התבואה, זה שאמר 'אכל שדה העיר אשר סביבותיה', מה שאכלו העניים הסובבים את בעלי התבואה, את זה 'נתן בתוכה', ובזכות כך נשמרה התבואה ולא הרקיבה כמו לכל המצריים. (חידושי רבינו יוסף נחמיה)

כי יש שבר במצרים (מב א)

מעשה באברך שאחר שנולד לו אחד מצאצאיו, סבל הרך הנולד משברים בכמה מחלקי גופו, בליל שבת כאשר לא הפסיק התינוק לבכות, הוא לא ידע האם להתפנות לבית החולים, מאחר וכבר נקבע לתינוק הבוכה נתוח ביום שני שלאחריו.

למחרת ביום שבת קדש פרשת מקץ לאחר התפלה, תנה בפני הרה"ק החלקת יהושע מביאלא זיע"א את התלבטותו, האם להתפנות לבית החולים מאחר והתינוק מתיסר ואינו פוסק לבכות. **הפטיר** הרבי לעמיתו, "הלא קרינו היום בתורה כי יש שבר במצרים, כבר סבלנו די מהשבר הזה שעבורו ירדנו

שבאמתחת בנִימין, הרי זה הוכחה כי אכן נגנב הגביע. (דרישה וחקירה ד)

ויחפשו בגדול החל ובקטן כלה וימצא הגביע באמתחת בנִימין (מד יב)

ספר רבי דב בעריש מטשענין זצ"ל להרה"ק **הפני מנחם** זיע"א, כי בשנות צעירותו הגיע לאזנו השמועה כי יש שען בקראקא שהוא 'צדיק נסתר', והוא נכנס עם חבריו לחנותו כדי לתהות על קנקנו.

הלה הבחין כי עקר פונתם להתחקות אחר תהלוכותיו, והוא אמר להם ווארט נפלא הנוגע למעשיהם, בגמרא (פסחים ז:): נלמד שבדיקת חמץ טעונה נר, מכר שלומדים מציאה מציאה וחפוש מחפוש, וזאת לומדים מהפסוק 'ויחפשו בגדול החל ובקטן כלה' שנאמר בבנימין.

לכאורה תמוה מדוע לומדים חפוש דוקא מבנימין, אלא אצל בנִימין הגביע לא באמת אבד, אלא הטמן בכונה, כמו כן חמץ זה שאנו מחפשים, הנו חמץ שהטמן במיוחד לצרף הבדיקה. ובכך רמז שהוא יודע שהם לא נכנסו לחנות לצרף קניית או תקון שעון, כי אם לצרף אחר. (שר התורה)

האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד (מד יז)

דרש הרה"ק **רבי משה לייב מסאסוב** זיע"א על לשון הפתוב, כֹּאשֶׁר עולה ברצון אדם למלאות גביע בִּינו מהחבית, על הגביע להמצא למטה מן החבית ורק אז יכנס היין אל הגביע, לעמית זאת אם יעמד הגביע מעל החבית, היין ישפך ולא יכנס לתוכו.

כך גם תלמיד היושב לפני רבו המלמדו תורה, עליו להשריש היטב בקרבן שרק אם יחזיק עצמו נמוך מרבו, יהיה באפשרותו לקבל מתורתו ומדרכי עבודת השם שלו, אולם אם יחזיק את רבו נמוך ממנו, התורה ודרכי העבודה לא יעברו וישתמשו בקרבן.

הדבר נרמז בדברי הפתוב, 'האיש אשר נמצא הגביע בידו', תלמיד המתנהג לפני רבו כמו שמניחים גביע לפני החבית, הוא יהיה לי עבד, רק הוא התלמיד אשר יוכל להגיע לדרגת עובד השם אמיתית. (פניני האוצר)

אם יש לאדם איזה הנהגות או גדרים וסיגים בחסידות, כֹּאשֶׁר יזדמן לו להיות יחד עם חסיד עובד ה', עליו להניח ולעזב את כל ההנהגות והגדרים בשביל לשמח יחד עמו.

למשל אם הוא נוהג להתפלל מאחר, שיתפלל בבקר מקדם, ואם הוא נוהג לא לאכל מאכל זה או שלא לשנות משקה זו וכדומה, יעזב את גדרו כדי לאכל ולשתות ולשמח עם האחר.

כעת כשהיו השבטים הקדושים מסבין עם יוסף בסעודת שבת, כדאייתא במדרש (ב"ר צב ז) שאותו יום שבת היה, הגם שלא ידעו שהוא יוסף אחיהם, הם הפירו בו שהוא ירא שמים וצדיק כי הרגישו במחצתו התלהבות ודבקות, לכן אף שהיה להם גדר מיום שמכרו את יוסף שלא לשנות יין, הם עזבו עתה את מנהגם ושתו והשתכרו עמו. (דברי ישראל, תורת ר' נתן דוד משידלובצא עמ' רצא)

ואת גביעי גביע הכסף תשים בפי אמתחת הקטן (מד ב)

מספר על הגאון בעל **אפיקי יהודה** זצ"ל שהזדמן לאחת העירות, והשתומם לשמע אדם העומד ודורש בבית הכנסת את אחת הדרשות שהוא מסר בעבר, ולא מזכירה בשם אומרו.

הוא פנה אל הדרשן ושאל, "מי נתן לך רשות לדרש דבר זה ולא לאמרו בשם מחברו", והדרשן השיב בעזוז, "שלי הדרשה ואני חדשתי", אמר לו האפיקי יהודה, "בזאת יבחנו דברך, אם תשלים את הדרשה, אזי כנים דברך, ואם לאו, שקר בפיר".

הנוכל לא הצליח להשלים את הדרשה, ואז נס על נפשו יען התגלה קלונו, הגיב האפיקי יהודה ואמר, "כעת התישב לי דבר שהיה קשה לי זמן רב, בפסוק 'ואת גביעי גביע הכסף תשים בפי אמתחת הקטן', לכאורה מדוע הצרף יוסף הצדיק לכפל את דבריו, 'גביעי גביע'.

אלא כך באורם של דברים, חשב יוסף שאם יניח הגביע באמתחת בנִימין והוא ימצא שם, יכחיש בנִימין ויאמר, שלי הוא, לכן עשה בערמה ולא הניח את כל הגביע אלא רק את מחציתו, כי הגביע היה מרוב מחלקים, וכזה יבחו, אם תתאים המחצית שתשאר בידי יוסף עם המחצית

מתנת ידו הרחבה, הוא החיה את נפשו, אבל בכונה תחלה התאפק מלשמח עמו בימות החל, כדי לעכב את השמחה ליום שבת קדש.

מעין זה היה גם אצל הרה"ק **רבי יחיאל יהושע מביאלא** זיע"א בעל **חלקת יהושע**, כֹּאשֶׁר הובא לפניו כתב יד קדשו של אביו הרה"ק **רבי ירחמיאל צבי משעדיליץ** זיע"א, כי מלבד גדל החביבות שהיה לו לכתב זה, מאחר ואביו הסתלק בצעירותו ובניו נשארו יתומים קטנים, הם כמעט ולא זכו להכירו ולהנות מאורו.

עם כל זאת הוא הטמין את כתב היד עד בא יום השבת, ובליל שבת קדש מיד אחר התפלה עלה לביתו ונכנס לחדרו, ואז הוציא את כתב היד ונשקו בחביבות יתרה, כשהוא מעין בו שעה ארקה בשמחה רבה.

בזה יש לתן טעם לשבח מדוע המתין יוסף הצדיק ולא שאל בשלומם עד עת הסעודה למחרת ביום השבת, כי מאחר שהיתה אצלו התרגשות גדולה כֹּאשֶׁר כל אחיו השבטים הקדושים הופיעו יחדיו, ועמם בנִימין אחיו, הוא המתין מלהביע את השמחה עד בא השבת, ורק אז שאל בשלומם והביע את גדל שמחתו על פגישתו. (נפלאות הצדיקים, מתנת יד)

וישתו וישכרו עמו (מג לד)

ברש"י, ומיום שמכרוהו לא שתו יין ולא הוא שתה יין, ואותו היום שתו.

בשבת פרשת מקץ, הסבו על שלחנו הטהור של הרה"ק **רבי יחזקאל מקוזמיר** זיע"א כמה מצדיקי הדור והוא פתח ושאל, בשלמא יוסף שהפיר וידע שהם אחיו, יכל לחדל כעת מפרישותו מן היין, אבל הם שלא ידעו שהוא אחיהם, אם מיום שמכרוהו הם לא שתו יין, מדוע הם שתו עכשו.

השיב לו הרה"ק **רבי נתן דוד משידלובצא** זיע"א, שהוא שמע בשם הסבא קדישא הרה"ק **רבי דב בער מראדושיץ** זיע"א שאמר בדרך צחות, "כֹּאשֶׁר אדם נותן לאחרים משקה, הוא נהיה בבחינת אח שלהם, ולכן היה עליהם לשתות עמו".

ואלו רבי יחזקאל מקוזמיר עצמו ענה ואמר, "עלינו ללמוד מכאן, שאף

פרשת מקץ

המעטפה השנייה

החסיד הויזניצאי הנלבב, רבי אנשיל, זה שתמיד נודע בשמחת החיים שלו ובעליזותו הרבה, החל להיראות יותר ויותר כשעננה של מרה שחורה מרחפת מעליו. דוק של עצבות ניכר בזויות עיניו, ובפניו נוספו קמטים של דאגה. עדיין היה רבי אנשיל ממשיך בסדר יומו כרגיל, אלא שידע היטב כי עליו לעשות מעשה, אם אכן יש ברצונו לכלכל ולפרנס את משפחתו ברוכת הילדים.

במרתף הגדול שמתחת לביתו, היה רבי אנשיל מפעיל את מזקקת יין השרף הקטנה שברשותו. איכרי העיירות הסמוכות הכירו היטב את רבי אנשיל החביב, והיו מוכרים לו את מיטב תוצרת השזיפים שצמחו על עצי הפרי בשדותיהם. ארגזי עץ רבים של שזיפים טריים היו מגיעים אל חצר הבית, ורבי אנשיל היה מפליא לעשות מהם את משקה ה'שליבוביץ' הנודע ואנין הטעם.

שם טוב יצא לבקבוקי השליבוביץ של רבי אנשיל, ואלו היו עולים על שולחן מלכים. חסידים ואנשי מעשה היטיבו את ליבם ועשו 'לחיים' על תוצרתו המשובחת של רבי אנשיל, אם 'כתיקון' הניתן אחר התפילה ביום היארציט, לעילוי נשמה של צדיק או לזכר ההורים שנשמתם בגזי מרומים, ואם 'למשקה' הנלגם בסעודת שבת ויום טוב, בין הדגים והבשר. חסידים חריפי דעת, היו מהדרים ואף מקדשים בצפרא דשבתא על כוסית מלאה בשליבוביץ זה, שארומות הפרי ניכרו בו היטב.

ממלכתו של רבי אנשיל הייתה במרתפו. אמנם אור דל האיר את המרתף, אך לא היה צורך ביותר מכך. במרכז המרתף ניצב הדוד הגדול בו זוקק המשקה החריף, ומערכת של צינורות הובילה את התוצרת אל החביות, ומשם אל הבקבוקים. האדים התנקזו ויצאו מבעד לחלון שהיה פתוח באחד הקירות, אולם המתקנות וריחות הפרי הבשל נותרו ספוגים בקירות שצבעם הלבן כמעט ולא ניכר בהם.

בסמוך לשולחן העץ שעמד בצד החדר, עליו נערמו דפים ופנקסי החשבונות, יושב היה לו רבי אנשיל, ובכל פעם שנשא את עיניו אל הדוד, הפליט אנחה כבדה, כזו המשברת כל גופו של אדם. אם תשאלו: לאנחות אלו מה זו עושה, ומה ראה רבי אנשיל בדוד שהביא אותו לגנוח ולהצטער? הביטו גם אתם בדוד ותראו את השעון הגדול המותקן עליו. שעון זה, אם כל חטאת ומקור כל הצרות.

אין זה שעון תמים בדומה לשעונים המורים את השעה. זהו שעון ממלכתי המחובר אל הדוד, וכל טיפת יין שרף היוצאת ממנו, נקלטת בו. השלטונות הם שתבעו את חיבור השעון כדי לדעת את כמות השליבוביץ שיוצרה במזקקה ולחשב לפי זה את המסים והארנוניות שהטילו על הייצור למכביר.

כדרכם של אנשי השלטון, כוחם יפה בעיקר בהמצאות השונות והמשונות שהם מביאים תמידין כסדרן, חדשים לבקרים, כדי להוציא עוד ועוד כסף מעמלי הכפיים ויגעי היום, שכל מטרםם היא רק להרוויח את פת לחמם בכבוד וביושר. מגיעים אנשי השלטון ושולחים את ידם הארוכה אל תוך כיסם וארנקם של האנשים ותובעים בפה מלא: הבו לנו מסים על כל פרוטה ופרוטה שאתם מרוויחים.

במיוחד הייתה ידם של השלטונות נשלחת אל כל הקשור למיני מותרות, שאינם בבחינת דבר שהנשמה תלויה בו. לא ראי המסים על החיטים ועל השעורים, על הקטניות ועל התבלינים הפשוטים, כראי המסים שהוטלו על מאכלים משובחים שיובאו מארצות רחוקות או על משקאות חריפים. אלו כאלו נחשבו כמוצרי צריכה יוקרתיים שמהראוי, כך להבנת השלטונות, להטיל עליהם מס כבד, בדומה למסים המוטלים על סיגריות או על פרוות יקרות.

מסים כבדים אלו הפכו את העיסוק במזקקות השליבוביץ לכמעט בלתי רווחיות. אחוזי הרווח הקטנים נחתכו באופן שרירותי עם מסים אלו, והשאירו לפועלים העמלים במלאכת הזיקוק סכומים קטנים מאוד. רק אדם שלא היה בעל משפחה, וגם לרבות היה מסתפק במועט שבמועט, היה יכול לעבוד בעבודה זו ולשמוח בחלקו. אך אדם כמו רבי אנשיל, וכמוהו גם שאר היהודים שעסקו במלאכה זו, עמדו אובדי עצות למראה מעשי ידיהם הטובעים בים המסים, ואין מציל מידם.

ההכרח הביא אתו שלל פתרונות, שהצד השווה שבהם היה הסתכנות בעונש כספי כבד, ופעמים גם בעונש מאסר ארוך. היו יהודים שהעלימו מהשלטונות את עצם עיסוקם במזקקה. במרתפים עלומים, שהכניסה אליהם הייתה חבויה ונסתרת, היו מייצרים יין שרף, שאותו היו מוכרים במחתרת ובחשאי מוחלטת. אין ספק, ככל שהמרתף הלא חוקי עדיין לא נחשף בידי השלטונות, היה מפעיל המזקקה יכול להרוויח כסף רב. הבעיה הייתה שהשלטונות ידעו על קיומם המחתרתי ועשו

הכל כדי להגיע אליהם.

'נשמות טובות' שלעריגון ונפשיו מרחרחים אחרי מרתפים שכאלה, מהלכים אחרי הריח המתקתק האופייני ומחפשים עדויות לקיומם. היו כאלו שגם ניסו להתחקות אחר בקבוקי שליבוביץ אנונימיים שלפתע צצו פה ושם, ולחקור אחריהם מי הוא היצרן האלמוני שלהם. כל הלשנה הייתה מתוגמלת בסכום נאה, וגם שנאת היהודים הייתה סיבה מספקת מצידם להלשנות אלו.

היו כאלה שמצאו פתרון טוב יותר: הם אכן נרשמו בשלטונות כיצרני יין שרף רשמיים. נפתחו להם ספרים במחלקת המס, והם גם שילמו מס. אלא שמתחת לפני השטח, היו הללו מייצרים עוד כמויות של יין שרף שלא דווחו וכמובן שלא שולם עליהם מס. היות שהם היו רשומים באופן חוקי, היה קשה מאד לעלות על עקבותיהם, שכן על כל בקבוק שמכרו - טענו כי שולם עליו מס כדת וכדין.

כשהתוודעו השלטונות לכך, נמנו וגמרו שאין לסמוך יותר על יצרני היין שרף ולהאמין להם על הכמות אותה ייצרו. החוק החדש קבע שעל כל דוד לייצור יין שרף צריך לעמוד שעון מיוחד בצינור היוצא ממנו, והוא זה שימדוד את הכמות המיוצרת, ולפי זה יקבע סכום המס לתשלום.

תחילה חשכו עיניהם של כל אותם יצרנים לא חוקיים, אלא שעד מהרה נמצא גם פתרון לבעיה זו: חור זעיר נקדח בתחתית הדוד, ואילו חובר צינור דקיק ביותר. מלבד הצינור הרשמי, שעליו כאמור הותקן שעון, זרם גם יין שרף בצינור הדקיק שעליו לא היה כל דיווח. טיפה לטיפה הצטרפה, וחביות שלמות התמלאו בשליבוביץ שעליו לא שולם מס.

כמריבה של חתול ועכבר היה מי שבטוב ליבו גילה את הסוד לשלטונות. מני אותו היום, החלו יצרני היין שרף לסבול מנחת זרועם של הפקחים שהחלו לבוא שוב ושוב כדי לחפש את הצינורות הנסתרים ואת החורים הלא רשמיים. הפקחים הפתיעו בשעות לא שעות, בזמנים לא שגרתיים, והכל בכדי לתפוס את יצרני היין שרף הלא חוקי.

רבי אנשיל מיודעינו לא היה מתאים לרמאויות כגון אלו. לא בשביל רוחו ונפשו היו העסקים הלא חוקיים, אך גם מצבו הכלכלי הקשה העיק עליו. כל פעם שעיינו פגשו בשעון שהותקן על חבית הייצור, עגמה נפשו בידועו את המס שיהיה עליו לשלם על כבשת הרש שברשותו.

פנה אל השופט ושאלו ברטרות: שמא יש אדם מצוות התביעה שיכול להסביר מדוע לדבריהם הגשתי את השוחד במעטפה נפרדת ממכתב הבקשה, הלא אם היה ברצוני לשחד את הממונה בקשר לבקשה זו, היה עלי להכניס את כספי השוחד אל תוך אותה מעטפה שבה הגשתי את הבקשה?

השופט שלא חשב על שאלה כזאת, אמר לרבי אנשיל: זו אכן שאלה מעניינת, מה לדעתך ההסבר לכך? ורבי אנשיל המשיך ואמר: אין זו אלא ראייה ברורה ונחרצת שכלל לא עלה בדעתי להגיש שוחד לממונה. הגעתי לעיר הגדולה כשבידי שתי מעטפות, מעטפה אחת עם הבקשה לממונה, ומעטפה נוספת בה היה כסף לצרכי האישיים, למזון וללינה למשך הימים בהם אשה בעיר הגדולה. בטעות גמורה שלא במתכוון הגשתי לממונה את שתי המעטפות, גם את זו שכלל לא הייתה מיועדת עבורו, ומכאן הגיע הטעות לחשוב כי כאילו רצוני לתת שוחד, דבר שכלל לא עלה על דעתי.

השופט פנה לעדים ושאלם: השמעתם באזנכם שהיהודי אמר שהוא נותן את הכסף כשוחד? העדים השיבו בשלילה, והשופט קיבל את טענת רבי אנשיל וזיכה אותו מכל אשמה.

על הפסוק (בראשית מא יד): **וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן הַבּוֹר**, פירש הרה"ק השם משמואל זיע"א (תרע"ד): בזוהר הקדוש, ר' אבא פתח ואמר: רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסד... נראה דהפיוס ליוסף וכן הפיוס ליראיו, היינו, שהקב"ה מראה להם שכל מה שעבר עליהם הכל היה לתכלית נרצה מאד, וכענין 'לטובתי נשברה רגל פרת' (ירושלמי הוריות פ"ג ה"ד), וכל הדברים שעברו עליהם היו מוכרחים, ולעומת המעלה הגדולה המעותדת להם, כל מה שעבר עליהם אינם תופסים מקום כלל.

ולמשל איש שיש לו טורח בהלעטת המאכל, שאין זה נחשב כלל טורח לעומת התועלת שיש לו מהמאכל, והוא בוחר בטורח למען יגיע לתועלת.

כן נמי אם היה נותן להם מתחילה לבחור, היו בוחרים מעצמם בצער והטורח, למען הגיע לתועלת. אלא שמתחילה אי אפשר להם להראותם ולהודיעם, שאם כן לא יהיה שום נסיון כלל, אבל אחר כך כשעמדו בנסיון, הקב"ה מפייעם במה שמראה להם כנ"ל. **והמשכיל מאמין ויודע מראש לצייר בנפשו זה הענין, זה נותן כח ועצמה ביד איש לסבול כל מה שעבר עליו. וזוהי עצה היעוצה לפני כל איש שילדי יום עומדים לשטן עלי דרכו שישכיל וידע ויציר זה היטב בנפשו, ובזה ימתקו לו מריירות ילדי יום המונעים אותו ומתיצבים כחומה נגדו.**

יהודי לשנים ארוכות בבית האסורים, באשמת מתן שוחד. הגוי החל לזעוק בקולי קולות, פקידים מקומיים נזעקו ובאו, והגוי ביקש מהם להיות עדים לנסיון השוחד. המשטרה הוזמנה והיהודי הושלך למאסר עד תום ההליכים.

בני משפחתו של רבי אנשיל, שראו כי אביהם אינו חוזר מהעיר הגדולה, מיהרו לנסוע לשם כדי להתקוות על עקבותיו. לחרדתם הגדולה נודע להם כי אביהם נמצא במאסר באשמת מתן שוחד לממונה על הפיקוח. מיד מיהרו בני המשפחה לשלוח את הבן הגדול, נער שהיה קרוב לגיל בר מצוה, אל הסבא קדישא, הרה"ק האהבת ישראל זיע"א, במעונו שבבית גרוסוורדיין, ולבקשו כי יפעל דבר ישועה ורחמים.

עם הכנס הנער אל האהבת ישראל, פרץ בבכי עצום, עד שבקושי היה מסוגל לומר ולספר את שאירע לאביו. האהבת ישראל הרגיעו, ולאחר שראה כי נרגע הנער, ביקש מהגבאי להביא לו חומש בראשית. האהבת ישראל דפדף בחומש עד שהגיע לפרשת מקץ, ושאל את הנער: בני יקרי, התדע לפרש לי פסוק בחומש?

הנער הנער בראשו, והאהבת ישראל החל מקריא את הפסוקים המספרים על שחרורו של יוסף הצדיק מבית האסורים. האהבת ישראל החל קורא מתחילת הפרשה, עד שסיים בדברי הפסוק (בראשית מא יד): **וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן הַבּוֹר וַיַּגְלֵחַ וַיַּחַלֵּף שְׁמָלְתּוֹ וַיָּבֵא אֶל פַּרְעֹה**, ומשסיים אמר לנער בחביבות: הואל נא לפרש לי פסוקים אלו.

הנער החיני החל להסביר את הפסוקים בקול רוט וברור, במתיקות ובשפה נעימה. כשסיים הנער את הסבר הפסוקים, פנה אליו האהבת ישראל ואמר בשמחה: יכול אתה לשוב לביתך ולהסיר דאגה מלבך. אמור בבית כי אביך ייצא לחופשי ושום רע לא יארע לו.

כחלוף מספר ימים התקיים המשפט של רבי אנשיל. הקטגור טען כי מדובר במעשה חמור מאין כמותו בו ניסה רבי אנשיל להסית ולהדיח את הממונה על הפיקוח באמצעות מתן שוחד, מעשה אשר לא ייעשה, ורק בזכות תום לבו ונקיון כפיו של הממונה, לא צלחה בידו מזימה רעה זו. לאחר מכן עלה הממונה עצמו על דוכן העדים וסיפר סיפורי בלהות על חומרת המעשה הפלילי ועל השחיתות הכבדה שעלה בידו למנוע.

לאחר שנשמעו העדויות הנוספות מפי הפקידים שאמרו כי הם אכן ראו את שתי המעטפות שהוגשו לממונה, ביקש השופט מרבי אנשיל שיאמר את אשר יש לטעון להגנתו.

באותם רגעים ממש, כשכל צוות התביעה חזר שוב ושוב על המילים "שתי המעטפות", עלה רעיון מקורי בראשו של רבי אנשיל. הוא

ביום מהימים צצה ועלתה מחשבה מפתיעה בראשו של רבי אנשיל, כזו שאיש עדיין לא חשב עליה. ההרגל של יצרני שרף היה למצוא לעצמם מקום עבודה, שם הם היו מזקקים את הפירות והופכים אותם למשקה חריף. כשמדובר במקום קבוע, הרי שהפקחים יודעים את מקומו, וכך קל להם לבוא ולהפתיע את העושים במלאכה. כיון שכך, הפך רבי אנשיל במחשבותיו, דומה שהעצה הטובה ביותר היא דווקא לעשות מזקקה ניידת, כזו שתסתובב בין הכפרים, והפקחים לא יידעו היכן למצוא אותה. כשאין חרבם החדה של הפקחים מונפת מעל הראש, כבר קל בהרבה למצוא את הדרך כיצד לזקק מבלי לשלם מס במלואו.

וכי תאמרו: מה הצדקה ומה הגיון יש במזקקה ניידת, ומהיכתי תיתי שלא ימשיכו במלאכת הייצור כפי שהיה מקובל מימים ימימה? על זה הגה רבי אנשיל רעיון מבריק: המזקקה הניידת כלל לא באה להנאתו ולטובתו. לא הוא זה שמעוניין בה, אדרבה, היא לטורח עבורו. אלו שמעוניינים בה הם דווקא האיכרים הרבים, מגדלי השזיפים, המבקשים לפקח בעצמם ולראות את תהליך ייצור השליבוביץ.

הכין רבי אנשיל נוסח של מכתב בקשה המופנה אליו מאיכרי הסביבה, בה הם כביכול כותבים לו שברצונם לשנות את הסדר הקבוע שהיה עד כה, שייצור השליבוביץ נעשה במרתפו שלו, ומהיום והלאה תובעים הם להיות כל איש שורר בביתו, שייצור השליבוביץ ייעשה אצלם בחצר. כך יוכלו לפקח על העשייה, לבדוק שהשזיפים מתוצרתם הם אלו שאכן נכנסים אל דוד הייצור, וכי הכל נעשה לשביעות רצונם המלאה.

כשהמכתב המוכן בידו, יצא רבי אנשיל למסע בכפרים הסמוכים, והציע בפניהם את הרעיון. הוא כמובן לא אמר להם מילה על הסיבה האמיתית שבשלה הוא רוצה להעתיק את הייצור ממרתף ביתו אל ביתם שלהם. כל שאמר להם היה שלדרישת איכרים רבים המבקשים לפקח בעצמם על תהליך הייצור, הוא מציע גם להם להצטרף למודל זה ולחתום על מכתב הבקשה.

כשהמכתב גדוש החתימות המסולסלות של איכרי הסביבה היה מוכן, הכניסו רבי אנשיל לתוך מעטפה, ואליה הוא צירף מעטפה נוספת עם שטרות כסף, כדמי לא יחרץ. את צמד המעטפות לקח רבי אנשיל ונסע אל העיר הגדולה, שם ביקש להיפגש עם הגוי הממונה על פיקוח המזקקות, ולבקש את רשותו.

אך פתח הגוי הממונה את צמד המעטפות וראה את שטרות הכסף, חרה אפו בקרבו. שונא ישראל מובהק היה, ודומה היה לו כי הנה הגיעה לידו שעת הכושר בה יוכל להכניס

מולין יקירין ויהודים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילה ראשונה

חזקתא

חזקתא דאורייתא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

דרך הצדיקים להשפיע שפע פרנסה לישראל

שאמרו חז"ל (ב"ק צב.) בטר עניא אזלא עניותא, שבפשוטו היינו שהעניות הולכת ונדבכת אחרי העני. אך בדרך רמז פירש, שהאותיות שאחר אותיות 'עני' בסדר האלפא ביתא הם אותיות 'כסף', שלאחר האות ע' נמצאת האות פ', לאחר נ' היא האות ס', ולאחר האות י' נמצאת האות כ', הרי לך אותיות כסף, וזה 'בטר עניא אזלא עניותא' שע"י האותיות שאחר העני' שהם כסף, 'אזלא עניותא' הולכת ומסתלקת העניות, וכדברינו, שע"י שיש להם שפע לישראל מסתלקת מהם עניות במצוות שיכולים ע"י כך לקיים תורה ומצוות בהידור. כעין זה יש לפרש גם דרשת חז"ל (ב"ק פג.) על הפסוק (שמות כא כד) 'עני תחת עין' שיתן לו ממון דמי העין, כי אותיות 'כסף' הם תחת אותיות 'עין', והחובל בעין חבירו יתן לו 'כסף' שהוא 'תחת עין'. ואם אמנם בגלות נתקיים בנו 'יצא מבת ציון כל הדרה' (איכה א ו) מן הדין שגם את ההדר הזה של 'אה עניותא לישראל' יצא מבת ציון ויהיה לכל ישראל שפע רב וכל טוב סלה.

השמח בחלקו זוכה לעשירות

עצה לעשירות ניתן ללמוד מדברי הגמרא אלו 'בטר עניא אזלא עניותא', שלפי זה נראה שגם העשיר הולכת אחרי העשירות והוא מוסיף להתעשר. אך צריך להבין הכיצד באה אליו העשירות הראשונה, ובמה הוא שונה מן העני שכבר מתחילתו הלכה אחרי העניות. אלא תחילת העשירות היא כשהאדם שמח בחלקו, ועל ידי שמסתפק בחלקו ושמח בו הרי הוא עשיר, וכיון שהוא עשיר השמח בחלקו זוכה שתלך אחרי העשירות גם במובן הפשוט ויהיה מתעשר והולך.

בזכות היראה זוכים לתורה

וכדרך שפירשו בענין החכמה, שהרי הקב"ה נותן את החכמה לחכמים, כמו שכתוב (דניאל ב כא) 'הב חכמתא לחכמיך', והקשו מהיכן באה לאדם החכמה הראשונה שעל ידה זכה לקבל עוד חכמה, אלא החכמה הראשונה היא יראת שמים, כמו שכתוב (תהלים קיא י) 'ראשית חכמה יראת ה'!', וכן כתוב (איוב כח כח) 'הן יראת ה' היא חכמה', ועל ידי שמעורר בעצמו יראת שמים זוכה שיתנו לו מן השמים חכמה.

אדומה לסוס לבן, וקשה שהרי אמרו חז"ל שדקדוקי עניות מעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו. אלא, שמדרך העולם בעת שמוליכין הסוס למכרו, נותנים רסן בחיכו ומקשטים את הסוס ליפותו כדי שיקפצו עליו קונים, אך כאשר מחזירים אותו לבית, מסירים ממנו את הרסן וקושרים אותו באבוס ונותנים לו תבן ומספוא לאכול.

וזה הדבר שבאו חז"ל ללמדנו בכך שדימו את העניות לישראל כסוס, דהיינו, שבעיני כל האומות נהיה נראים כעניים כדי שלא יקטרגו עלינו, אבל בביתנו יהיה לנו כל טוב, כדמיון הסוס שאמנם בהיותו בשוק חוסמים את פיו ברסן ונראה כעני שאינו יכול לאכול, אך בבואו לביתו פותחים לו את הרסן ומאכילים אותו כל טוב. וכדכתיב (תהלים קיב ג) 'הון ועושר בביתו'.

השפע מסלק העניות במצוות

וכך פירש מהר"י מבבלזא ע"ה על מה

וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שֹׁכֵר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְּרֹאוּ (מב א). כתב רש"י: 'למה תתראו' - למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאילו אתם שבעים.

דהנה, מדרך הצדיקים להמשיך שפע פרנסה והרחבה על בני ישראל, ואף שיעקב אבינו ע"ה אמר למה תראו עצמכם כאילו אתם שבעים. כל זה בפני האומות, אבל בתוך הבית פנימה מן הראוי שיהיה לכל יהודי כל צרכו בהרחבה שיוכל לקיים מצוות ה', כמו כבוד שבת ולגדל את בניו לתלמוד תורה וכן שאר המצוות, לפיכך היו הצדיקים פועלים בכל עת להמשיך על ישראל שפע רב בהרווחה.

בהקשר לזה מובא מאמרו של הרה"ק החוזה מלובלין ע"ה והובא באור לשמים (בראשית ד"ה ויאמר), שביאר מה שאמרו חז"ל (חגיגה טו:) 'אה עניותא ליהודאי כי ברזא סומקא לסוסיא חיורא', יפה היא העניות לישראל כמו רצועה

מילתא דפליאה

גודל חרדת אחי יוסף

מה זאת עשה אלקים לנו (מב כח). אחי יוסף הזדעזעו ונחרדו בשעה שנודע שהכסף נמצא באמתחותיהם, באמרם 'ויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלהים לנו'. ויש להבין למה אמרו 'מה זאת עשה אלקים לנו', ולא פשפשו במעשיהם לחפש במה עליהם להיטיב דרכיהם.

ונראה כי חרדה היא דבר המזעזע את כל הגוף, כמו שאמרו במתן תורה (שמות יט טז) 'ויחרד כל העם אשר במחנה', כי מחמת גודל המעמד הנשגב שירד ה' על הר סיני בקולות וברקים וענן כבד, על ידי כן נחרדו כל ישראל. וכמו שנאמר גם ביצחק 'ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד' (לעיל כז לג), שהזדעזע כולו ולא מצא עצה בנפשו. כמו שרואים כשבא חלילה כאב וצער פתאומי על האדם, הרי הוא מאבד הוא את החושים ודעתו מתבלבלת ואינו יכול להגיב כלל, ורק לאחר זמן דעתו שבה עליו והוא מנסה למצוא עצה בנפשו, ולכן בתחילה נבהלו האחים ומרוב חרדתם לא נתנו דעת לפשפש במעשיהם שמא באשמתם באה עליהם הצרה הזאת, אמנם לאחר זמן כשהתיישבה דעתם עליהם, יכלו לחשוב בשוב הדעת ולהתבונן אם לא מעשיהם גרמו להם.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

יש צדיקים שהשם יתברך עושה בשבילם ניסים בלי לנכות מזכויותיהם

ברוך הוא מזכויות שלו, שיעשה עמו נסים בחנם מדה כנגד מדה.

מרשב"י נלמד עצה כיצד לחיות עם ניסים ושיישאר הזכויות בשלימותם

וממנו הלימוד לכל אדם שהרי כולנו חשופים לכל פגעים חלילה, אם כן נחוץ לנו ניסים לחיות בעולם הזה בבחינת על ניסין שבכל יום עמנו, ואפילו אין בידינו זכויות, ולכן גם אם היינו חפצים שינכו חלילה מזכויותינו לא היה באפשרותנו שהרי מה אנו ומה חיינו, אם כן מה נעשה ונחיה, מי יעמוד לנו בפרץ. תשובה לדבר למדנו בפעולות שנקט הרשב"י הקדוש, שכאשר עושה אדם טובה למישהו אחר ואין בידו הנאה מזה וכל חפצו בדבר הוא להיטיב לאחר, זוכה שמן השמים מתעוררת מידת הרחמים להשפיע עליו מתנת חנם בחסד וברחמים ישועה ושמירה מכל רע, ואם יש בידו זכויות יישארו הם בשלימותם מבלי שינכו לו מהם.

יעקב אבינו יעץ לבניו שיתנהגו בחסד חנם ביניהם ובכך יתעוררו עליהם רחמים מן השמים

בכך נשוב לדברי יעקב אבינו ע"ה 'ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש', שהמשמעות היא שלבני יעקב יהיה רחמים, וכי מה זה יסייע אם ליוסף לא יהיה רחמים עליהם. מבאר רבי שלמה קלוגר ע"ה כדברינו, שיעקב אבינו ע"ה ראה שזקוקים כאן לרחמים גדולים מן השמים, הרי שמעון איננו, ויוסף איננו, ועכשיו הם לוקחים גם את בנימין הצעיר, מה יעשה וכיצד יעורר רחמים על בניו.

לכן יעץ להם יעקב אבינו עצה טובה, הלוא הקדוש ברוך הוא מתנהג עמנו במידה כנגד מידה, כמאמרם ז"ל (שבת קנא:) כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, אנא התנהגו ברחמים לפני האיש, כלומר, עשו מעשים טובים גם אם לא תרוויחו מכך כלום, ותרחמו אחד על השני 'לפני האיש', כלומר קודם שתגיעו אל האיש, ומיד שתרחמו על אחרים ממילא ינהגו עמכם מן השמים מידה כנגד מידה, או אז תבוא בלב האיש רחמים גדולים, כי יסייעוכם מן השמים במתנת חנם להצילכם ולהטיבכם, עד כאן דבריו. ואולי אפשר לבאר כוונתו על בנימין, שירחמו עליו וישמרו עליו ובזכות זה יזכו לרחמים.

כשהתחבא במערה במשך י"ב שנים ונבראו בשבילו החרוב ומעין המים, וכן ניצול שם מרודפיו, ולאחר הי"ב שנים בטלה הגזירה, לפיכך טיהר את עיר טבריה מטומאתה כשסימן מקום הקברים, וכך יוכלו הכהנים לעבור בעיר זו, ואף שרשב"י עצמו לא היתה לו טובה מכך שהרי לא היה כהן, ובכלל לא דר בעיר זו, כך שלא הייתה לו מזה שום הנאה, אכן בפעולותיו הברוכים פעל שיתנהגו עימו משמי שמיא מידה כנגד מידה וכך זכה לנס בחסד ורחמים מבלי שינכו לו מאומה.

והוסיף נפלאות לבאר וליישב בזה את המשך דברי הגמרא, מדוע הוצרך להביא האי דרשה דשלם בגופו וכו' דלא שייכה לענין, ודי להביא דרשה של 'ויחן את פני העיר', ולפי האמור מובן היטב, שהביא דרשה דשלם בגופו להוכיח שלא היה יעקב אבינו ע"ה צריך לתיקונים אלו של מטבע ושוקים וכיוצא, ולא עשה זאת אלא בשביל אנשי העיר, והיינו כי היה שלם בגופו שהיה בריא אולם ואין לו שום מיחוש ולא היה צריך למרחץ כלל. ולמאן דאמר מטבע תיקן להם, מפורש בשם הגאון בעל נודע ביהודה ז"ל דודאי היה להם מטבע ורק חידש להם שיעשו את המטבע עגול ולא מרובע, כדי שבזה יזכור בעל הממון שגלגל הוא שחוזר בעולם ולא יתגאה בממונו, על דרך שאמרו למה נקראו זוזים שזוזים והולכים מזה לזה, ועל כן היה אפשר לומר שבזה התיקון כיון לטובת עצמו, לעשות לעצמו מזכרת על ידי צורת המטבע בעיגול כדי שלא יתגאה ח"ו בממון שלו, ואז פרח יפרח מידו, לזה אמר שלם בממונו, רצונו לומר שלם הוא מצד ממונו, שלא היה ממונו יוכל להיות לו סיבה להביאו לידי גאווה ח"ו, ואם כן לא היה צריך לעצמו בתיקון ומזכרת זה שעשה להם במטבע. ולמאן דאמר שווקים תיקן להם, גם כן היה אפשר שיאמר אדם כיון לטובתו כדי שישבו בחניות בניו ובני ביתו ויסחרו את הארץ ויריחו, ולזה אמר שלם בתורתו, שהיתה תורתו אמנותו לקבוע ישיבה בעסק התורה ללמוד וללמד, ומאחר שהיו בניו מחובשי בית המדרש אין להם עסק בחניות שבשווקים, ולזה אמר שלם בתורתו ובשלימות היא ללמוד וללמד לבניו ולבני ביתו, ואין להם צורך בשווקים כי אין להם פנאי לכך, ונמצא כל מה שתיקן הוא לטובת אחרים, והיינו כדי שעל ידי כן לא ינכה לו הקדוש

וְאֵל שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ וְשִׁלַּח לָכֶם אֶת אֲחֵיכֶם אַחֵר וְאֶת בְּנֵימִין וְאֶנִּי פֶּאֶשֶׁר שְׂכָלְתִּי שְׂכָלְתִּי (מגיד). פירש רש"י: מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפילה, הריני מתפלל עליכם. 'ואל שדי', שדי בנתינת רחמים, וכדי היכולת בידו ליתן, יתן לכם רחמים, זהו פשוטו. ומדרשו, מי שאמר לעולם די יאמר די לצרותי, שלא שקטתי מנעורי, צרת לבן, צרת עשו, צרת רחל, צרת דינה, צרת יוסף, צרת שמעון, צרת בנימין. ויש לדקדק שהיה לו לומר 'יתן עליכם רחמים לפני האיש' או יאמר 'יתן רחמים להאיש', שהרי רצונו שירחם עליהם יוסף ולא שהם ירחמו על יוסף.

כהקדמה לתירוצו הנפלא של רבי שלמה קלוגר ע"ה (חכמת התורה כתי"ק תפ"ו, תקצ"א) המלמד אותנו לקח בעבודת ה' ובענין המידות טובות, נביא את הסיפור המובא בגמרא (שבת לג:) על רבי שמעון בר יוחאי, שכאשר יצא מהמערה אמר הואיל ואיתרחיש ניסא ניזול ואתקין מילתא, ומבאר רבינו הבן איש חי ע"ה (בן יהודע שם), על פי מה שאמרו חז"ל (שם לב.) אם עושין לו נס מנכין לו מזכויותיו, אך ישנם צדיקים שנעשה להם כמה וכמה ניסים ואין מנכין להם מזכויותיהם, וזאת שהקדוש ברוך הוא עושה להם ניסים ונפלאות בתורת צדקה ובשל כך אינו מנכה מהזכויות, כי הניסים לא ניתנו תמורת הזכויות, וזהו כוונת הפסוק (תהלים כד ה) 'ישא ברכה מאת ה', וצדקה מאלהי ישעו'.

העצה לעשות חסד חנם עם הבריות ובכך זוכים לניסים בתורת צדקה

במה תלוי הדבר, הכיצד יזכה אדם לניסים בתורת צדקה ולא ינכו לו מזכויותיו. מבאר הבן איש חי ע"ה כי הדבר תלוי בדבר אחד - האם אוהב לעשות חסד חנם עם הבריות, ואם עושה להם הצדיק טובה אף אם לא יהיה לו עצמו שום טובה והנאה מכך, נוהגים עמו מידה כנגד מידה ממנו ויעשה לו הקדוש ברוך הוא ניסים ונפלאות בתורת צדקה ומתנת חנם כפי שעושה הצדיק הזה טובות לאחרים חנם, ולא ינכה לו ה' מזכויותיו.

רשב"י עשה חסד חנם ותיקן דבר בלי הנאה כלשהו לעצמו

הוא הדבר שחפץ התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי ע"ה שלא ינכו לו מזכויותיו מאומה, לאחר שנעשה לו נס

מילין וקירין

פרקי הדרכה ועבודה ה'

לדגל ימי חנוכה, מביאים אנו דברים נפלאים בענין עסק התורה השייך לכל אחד ואחד

גם מי שלא זכה לחכמה יכול להצליח בתורה

אומר עני הייתי וטרוד במזונותי, אומרים לו כלום עני הייתי יותר מהלל. והגמרא מספרת כי היה נותן בכל יום חצי מהרווח שלו לשומר בית המדרש כדי שיוכל לעסוק בתורה מפי התנאים הקדושים שמעיה ואבטליון. יום סגרירי אחד לא הצליח להרוויח מאומה, ולא הניחו השומר להיכנס. עלה לגג בית המדרש וישב על פי הארובה, ובעודו שקוע בשמיעת דברי התורה, לא שם ליבו לכך שהתחיל לרדת שלג עד שכיסה אותו בגובה שלש אמות. למחרת בבוקר אמר שמעיה לאבטליון אחיו מדוע בית המדרש חשוך, מיד בדקו וראו דמות אדם שוכבת על הארובה. מיד עלו לגג והורידו אותו מעולף, חיממו אותו והניחוהו ליד המדורה כדי שיתחמם מעט מהקור הנורא שכיסה אותו עד עתה.

רבי אלעזר בן חרסום ויוסף הצדיק מחייבים את העשירים והרשעים

והיה אם יבוא אדם ויגיד שהוא עסוק בעושרו ובעסקיו ואין בידו לעסוק בתורה, אומרים לו היה לך ללמוד מרבי אלעזר בן חרסום שהיו לו בירושה שהניח לו אביו אלף עיירות ביבשה, וכנגדן אלף ספינות בים, ועם כל זה בכל יום ויום היה נוטל נאד של קמח על כתיפו ומהלך מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה, ויושב ועוסק בתורה כל היום וכל הלילה. כיוצא בזה הוא מי שאומר טרוד הייתי ביצרי ותאוותיו ובשל כך לא עסקתי בתורה, יאמרו לו 'כלום היית נאה יותר מיוסף' שעם כל הניסיון הקשה שהיה בו עם אשת פוטיפר שניסתה בכל הדרכים לפתותו לעבירה, ועמד בגבורה בניסיון. מסכמת הגמרא 'נמצא, הלל מחייב את העניים, רבי אלעזר בן חרסום מחייב את הרשעים.

מטעם זה פסק הרמב"ם (תלמוד תורה פ"א ה"ח) כי כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורים, בין בחור בין זקן גדול שתשש כוחו, אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים, ואפילו בעל אשה ובנים, חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר (יהושע א ח) 'והגית בו יומם ולילה'.

בה (דברים ל יד) 'כי קרוב אליך הדבר מאד, לא ניתנו בך בינה ודעה.

הקשה הרה"ק רבי מנחם מנדל מקוצק ע"ה, מה שייכות יש מדעת בעל מלאכה לדעת התורה, וכי מי שיודע לארוג רשתות יודע גם ללמוד. אלא הביאור הוא כך, הרי מחמת איזה סיבה לומד האדם מלאכה, מסתבר שזה כאשר מתיישב בדעתו ומהרהר מהיכן תבוא פרנסתו, זה מה שמביא אותו ללמוד ולהתייגע עד שילמד את רזי המלאכה. ולכאורה מדוע אינו נרתע מדבר שאין לו שמץ של ידיעה, מנין לו שיצליח להבין את מהות המלאכה, אך הדבר ברור כי הדאגה סביב מחייתו ופרנסתו היא זאת שנותנת לו את האומץ לב ללמוד ולהשקיע בלימודי המקצוע.

ממשיך הרה"ק מקוצק, הוא הדבר שאמר אליהו הנביא לאותו דייג, כי אם היה לו אמונה תקועה בלבו שצריך כל אדם מישראל להאמין כי התורה היא האפשרות היחידה שיכול להתקיים ולחיות בעולם, כנאמר (דברים כ ט) 'כי הוא חייך ואורך ימך', ואין לו שום חיות מלבד מה שמקבל מהתורה שלומד, ממילא הייתה דאגתו לחיות ולהתקיים נותנת לו אומץ להשקיע בתורה מבלי להסס שמא לא יצליח, כי ברגע שאדם מבין שזה החיים שלו הוא כבר מצליח להתייגע ולהשיג את מבוקשו. ואת זה רצה אליהו הנביא ללמדו, כפי שהינך מבין בהכנת מצודות מהסיבה שבלעדיהם לא תוכל לחיות, כך גם יש לך לעסוק בתורה, ואפילו שאין בך בינה אתה כבר תמצא לנכון כיצד ובאיזה דרך תוכל לקנות את התורה, ולא תחסוך בשום מאמץ לשם כך.

הלל מחייב את העניים

הדבר מעודד כל אדם כשיודע כי בכוחו ללמוד תורה, אך לא פחות מכך זה גם מחייב, כמו שמוצאים אנו בגמרא (יומא לה): 'תנו רבנן, עני ועשיר ורשע באין לדין, לעני אומרים לו, מפני מה לא עסקת בתורה, אם

והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך (אבות פ"ב, מ"ב). התעוררות רבה יש לנו לקחת מדברי הרה"ק רבי אברהם אזולאי ע"ה, שכתבם עלי ספרו אהבה בתענוגים (אבות), כי המשנה מדברת באדם שמטבעו אינו חכם להבין בתורה, שהרי בשעת יצירת הולד גוזרים בשמים אם יהיה חכם או לא, אבל גם אם אינו חכם מעצם בריאתו אל לו להתייאש מלימוד התורה, כי בעניני קדושה ועבודת הבורא אין לך דבר העומד בפני הרצון, ואם ישקיע הרבה כח ואומץ יכול להשיג ולהתעלות בחכמת התורה. ועל כך אומרת המשנה 'התקן עצמך', בכל מצב ובכל רמת הבנה, ללמוד תורה אפילו כהינך מרגיש כי התורה 'אינה ירושה לך', שלא ניתנה לך החכמה מטבע בריאתך כירושה שאין צריך לחזר אחריה.

ועל זו הדרך ביאר את דברי המשנה (להלן פ"ד מ"א) 'איזהו חכם הלומד מכל אדם', שלא יחשוב האדם שהחכמה תלויה בטבע האדם כפי מה שנגזר עליו בשעת יצירתו אם יהיה חכם או טיפש, כי בחכמת התורה אין הדבר תלוי בטבע לידתו, אלא הלומד מכל אדם ואינו בוש לבקש אחרי התורה הוא הקרוי חכם, ועל ידי שיתאמץ ויבקש אחרי חכמת התורה יזכה להחכים בתורה יותר ממה שנגזר עליו.

אם ידע שבלעדי התורה אין לו חיים יעשה כל טעדי שבעולם להשיגה

ככל שיהיה בו רצון חזק ללמוד ולהבין את התורה כך אכן יזכה ויצליח. ולאור המסופר בתנא דבי אליהו (זוטא יד) נראה אור יקרות, וכך הם דבריו: פעם אחת הייתי עובר ממקום למקום ומצאני אדם אחד והיה מלציץ ומלעיג דברים ובא כנגדי, ואמרתי לו, בני, מה אתה משיב לאביך שבשמים ליום המשפט, אמר לי, רבי, יש לי דברים שאני משיב לאבי שבשמים ליום המשפט - אומר אני לו, בינה ודעה לא נתנו לי מן השמים. אמרתי לו, בני, מה מלאכתך, אמר לי, צייד אני, אמרתי לו, בני, מי אמר לך שתביא פשתן ותאגידניו מצודות ותשליכנו לים ותעלה דגים מן הים, אמר לי, רבי, בזה בינה ודעה נתנו בי מן השמים. אמרתי לו, בני, ומה להשליך מצודות ולהעלות דגים מן הים ניתנו בך בינה ודעה, דברי תורה שכתוב

יצא לאור ע"י מכון אור לישראל
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או להפיץ ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישראל

נ"ך מקראות גדולות

נך תלמידים

נ"ך מקראות גדולות - לתלמידים

משך חכמה
המבוארצרור המור ואשכול הכופר
המבוארעקידת יצחק
המבוארמאיר תהילות
המבואר - תהליםאורים ותומים
המבואר - ירמיהפניני אביר יעקב
תורה

חק ליעקב

זרע שמשון
המבוארתורת משה - אלשיך
המבואר

ביאורי התוספות

עין יעקב

שולחן שבת
עם אור החיים

חיים כולכם חיים

אוצרות אור החיים
מתיבתא

לזכות עופר פנחס בן צילה שיחי' · קרן בת רונית שתחי' טל

אדמונד שיחי' בן איזה · רונית בת ינינה יעל · בנימין בן אסתר כל יוצאי חלציהם שיחי' להצלחה רבה ומופלגה בכל מעשה ידיהם, ולאריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות ונחת · לעילוי נשמת צילה בת דורה צביה ומאיר ע"ה ·

ל להצטרפות חייג עכשיו: 1800-22-55-66 והגליון בדרך אליך

You can now subscribe and get journal delivered to your door.
Call 718-407-2479 or email otzarpninei@gmail.com